

Наше Слово

PIK LXV № 22 (3277) ВАРШАВА, 31 ТРАВНЯ 2020 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,00 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAIŃSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

«Допомагаємо одне одному» та інші благодійні ініціативи у Щеціні

Наприкінці березня Головна управа Об'єднання українців у Польщі у зв'язку з пандемією коронавірусу закликала громаду в міру можливостей допомагати пенсіонерам, хворим, немічним та самотнім людям, що опинилися в самоізоляції. Також просили звернути увагу на ситуацію громадян України, які залишилися на території Польщі та, можливо, перебувають у скрутному становищі. Щецін на ці звернення відповів акцією «Допомагаємо одне одному» та іншими ініціативами.

Допомога військовим, які перебувають у зоні бойових дій, у рамках акції «Разом допоможемо Україні». Фото з архіву Івана Сирника

На акцію допомоги відгукнулося близько 30 людей, серед яких – студенти, працівники, українці з Польщі та з України. Усіх їх координує Іван Сирник – голова Щецінського відділу Об'єднання українців у Польщі.

– Наші волонтери готові допомагати у будь-який час, за що я їм дуже вдячний. Хтось дзвонить до самотньої людини і говорить із нею, ще хтось робить покупки для пенсіонерів, інша людина завозить ці покупки власним транспортом. Буває, що допомога потрібна не стільки харчами, скільки добрим словом. Ми хочемо, аби наші пенсіонери – попри те, що не можуть зараз виходити зі своїх домівок – відчували постійний зв'язок із громадою. Аби вони знали, що про них думає не лише родина, але й інші українці, з якими до пандемії вони зустрічалися чи не кожного тижня. Іноді добре слово вартує більше, ніж гроші, – каже Іван Сирник.

Літнім людям дошкуляє насамперед те, що вони не можуть вийти з дому, піти в церкву чи до домівки. Тому пані Ольга Ласка – перша вчителька української мови у Щеціні, якій сьогодні 90 років – за посеред-

ництвом Івана Сирника передає вітання всім своїм друзям і знайомим, з якими поки що не може зустрітися. Пані Ольга добре почувається, однак їй бракує можливості піти до церкви та домівки, вийти до парку погуляти. Тож важливо пам'ятати про пенсіонерів та людей у скрутному становищі, оскільки дуже часто вони потребують не так фізичної допомоги, як просто розмови. Тому у Щеціні намагаються підтримувати зв'язок зі всіма літніми членами нашої громади, аби вони не почувалися відкинутими чи забутими.

Пані Мирослава Петрик, якій зараз 83 роки, живе разом з дочкою та зятем – отже, фізичної допомоги не потребує, однак тішиться, коли до неї телефонують члени громади. Для неї найважчою під час пандемії є відсутність можливості кудись вийти.

– Зараз щоденне життя немовби втекло. Людина не може піти ані до перукаря, ані до магазину (розмова відбулася 15 травня – ред.). Не менше, ніж цієї буденності, мені бракує також церкви та зустрічей у домівці Об'єднання українців у Польщі, де ми кожної неділі збиралися після богослужіння. Тоді ми розмовляли не

лише про себе, але й про Україну. Цього мені справді дуже не вистачає, адже ці зустрічі давали почуття приналежності до «свого» та громади. Не можу дочекатися, коли ми знову зустрінемося всі разом у нашій домівці. Тому тішуся, що наш голова пан Іван Сирник чи пані Ольга Дуда дзвонять до мене і питають, чи мені нічого не бракує. Бо хоча фізичної допомоги я не потребую, оскільки живу з донею, мені приємно знати, що про мене не тільки дбають родичі, а й пам'ятають у домівці. Після такого дзвінка я одразу краще почуваюся, – каже пані Мирослава.

Вона – постійна читачка «Нашого слова». Під час пандемії саме газета допомагає їй підтримувати зв'язок з українською громадою.

– Буває, що перечитую одну статтю двічі. Для нас, літніх людей, церква, зустрічі у домівці та тижневик «НС» є тим, що додає сили і зміцнює. До церкви я вперше пішла минулої неділі, нас тоді у святині було небагато. Сподіваюся, що пандемія нарешті закінчиться і ми швидко повернемося до домівки, – каже пані Мирослава.

Чи держава дійшла до іммігрантів з потрібною інформацією?

ІГОР ІСАЄВ,
головний
редактор
порталу
PROstir.pl

У Польщі з'явилося чергове дослідження іммігрантів в епоху коронавірусу — тиждень тому ми писали про дослідження кадрового агентства «EWL». Цього разу опитування провела неурядова організація «Homo Faber» з Любліна: вона дослідила мешканців свого міста. І звернула увагу на серйозні проблеми уряду (а точніше — урядів) в комунікації з мігрантами.

Опитування під назвою «Як справи? Now are You? Jak się masz?» проводилось 5–11 травня, у ньому взяли участь 70 мігрантів, переважно з України. На відміну від дослідження кадрового агентства «EWL», котре опитувало іммігрантів-працівників у всій Польщі, у «Homo Faber» обмежилися іноземцями, пов'язаними із Любліном. А тому найбільшу групу опитаних складають студенти (69%). Більше половини респондентів (60%) перебували в Польщі під час пандемії. Ті, хто повернулися додому з Польщі, на запитання про причини від'їзду, відверто відповіли, що в Польщі їх нічого не тримає, тоді як в Україні є родина. Дехто як причину раптового виїзду вказав виселення з гуртожитку. Одну з відповідей можна прочитати у звіті: «Вийшла прикра історія з гуртожитком. Нам сказали, щоб ми збирали речі, бо через день-два ми

повинні залишити гуртожиток. Часу на роздуми було не так багато, тому я одразу купила квиток додому».

Найважливіші питання, котрі поставили автори дослідження — про проблеми під час пандемії і про побоювання за майбутнє.

Отже, на перше питання — про найбільшу проблему під час пандемії — аж 34% назвали майбутній стрес, безробіття вказали 17%, відсутність заняття, нудьгу — 21%, страх за здоров'я — 13%, а невилплату зарплатні — тільки 4%. Після епідемії опитані найбільше побоюються збільшення завдань на роботі чи в місці навчання (30%), зниження якості життя остерігається 24%, зміни умов зайнятості та відсутності роботи боїться по 13% респондентів, втрати роботи побоюється лише 3% опитаних.

Порівняйте: у дослідженні агентства «EWL» понад половина опитаних боїться втрати роботи, а третина — економічної кризи (що порівняно із тими з вищезгаданих, що остерігаються зниження якості життя).

Окрім пitalьника, авторка дослідження Анна Домбровська провела аналіз публічної дискусії про мігрантів і адресовані їм повідомлення. Як вказує авторка, іммігранти в Польщі майже не користуються традиційними медіа (це також підтверджує дослідження «EWL»), серед джерел інформації домінує інтернет і соціальні мережі. Окремо як джерело інформації вказано польський урядовий портал gov.pl, котрий, як звертає увагу Домбровська, «не має жодної мовної версії окрім польської».

Якої інформації найбільше бракує? Студенти, наприклад, скаржаться в основному на відсутність чіткої інформації щодо майбутнього навчання в

Польщі: як відбуватимуться заліки, як виглядатимуть плани, стажування для випускників. Чимало респондентів зазначили, що бракує інформації про кордони: коли і для кого вони будуть відкритими, як виглядатиме карантин.

Окремо згадується про закриття польського та українського кордону — ці рішення «супроводжувалися двозначностями» та «інформаційним хаосом». Вказується також, що від 16 березня в Польщі припинили роботу Управління з питань іноземців — при цьому шойно через пів місяця запрацював портал електронного консульства, через який видаються робочі візи та був підписаний закон про продовження легального перебування для учасників «безвізового руху». Це була ключова інформація для іноземців, вказується у звіті, а довге мовчання державних структур «негативно вплинуло на ситуацію з мігрантами в Польщі і, можливо, стало однією з причин прийняття рішення про виїзд із Польщі».

«Польща увійшла в пандемію без підготовки. І це, на наш погляд, ключ, щоб зрозуміти механізми, які визначили ситуацію з мігрантами в Польщі», — робиться висновок у документі. — «Ми вступили в пандемію без міграційної стратегії, принципи якої могли мати своє відображення в антикризових планах. Без такої стратегії важко планувати ринок з урахуванням присутності іноземних працівників».

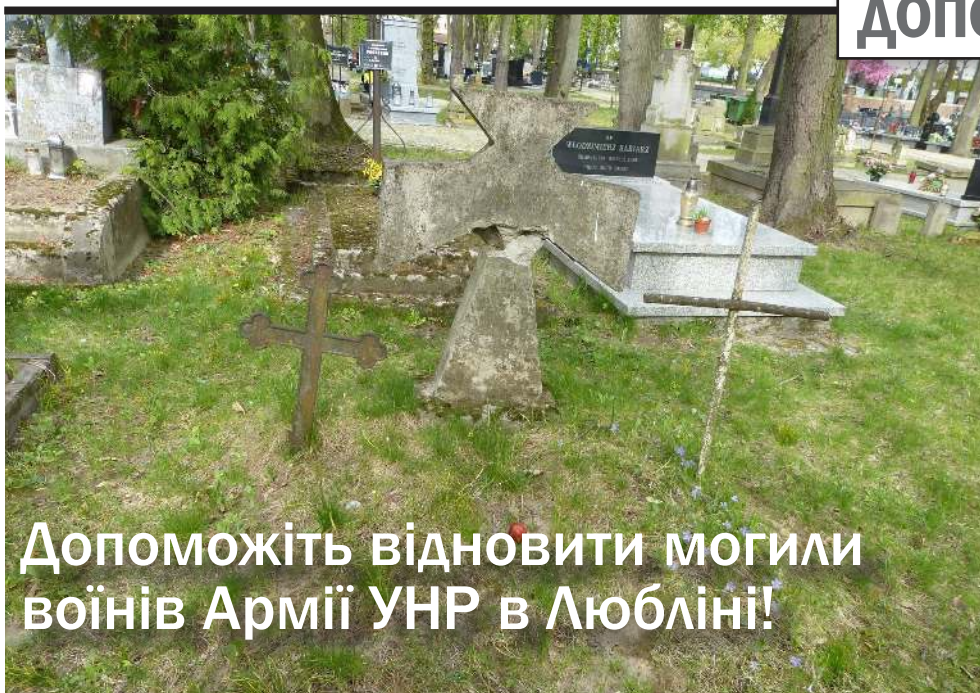
Водночас автори звіту вказують на позитивні явища: від 18 березня вебсайт мерії (lublin.eu) публікує двомовні статті з таких питань, як: зміни в громадському транспорті під час пандемії, психологічні консультації, освіта під час пандемії, медична допомога та питання легального перебування (варто

підкреслити, що не тільки Люблін це робить, проте місто було одним із перших в інформуванні українських іммігрантів їхньою мовою під час пандемії). Підкреслюється, що саме з ініціативи люблінських самоврядувальників у соціальній мережі з'явилася група допомоги «Видима рука» українською мовою. У зв'язку з коронавірусом організація «Homo Faber» збільшила свій спектр курсів польської мови для іноземців, а Центр волонтерів запустив «Нове радіо», в ефірі якого порушується також тематика іноземців, які проживають у Любліні.

Саме на інформаційному аспекті наголошують автори дослідження «Homo Faber» — і в цьому їхні висновки дещо відрізняються від дослідження «EWL». Автори звіту кадрового агентства більше вказують на потребу нових полегшень у зв'язку з перебуванням іммігрантів у Польщі. Хоч це насправді, дві однакові відповіді, котрі дані з різних перспектив: з перспективи процесу (прозора і зрозуміла інформація) та результату (вирішення питання на основі цієї інформації).

А отже, інформаційний аспект у випадку іммігрантів з України залишається важливою, і досі мало враховуваною складовою міграційної політики Польщі загалом. У дослідженні «Homo Faber» на це вказується безпосередньо; натомість у звіті «EWL» можемо зрозуміти це на основі контексту: там, окрім соцмереж, важливим джерелом інформації, після інтернету, є... роботодавець. Ані у випадку першого, ані другого дослідження не можна сказати, що держава дійшла до іммігрантів з важливою інформацією. Хоч, варто визнати, спроби були. ■

ДОПОМОГА

Допоможіть відновити могили воїнів Армії УНР в Любліні!

Пожертви можна вплачувати на банківський рахунок Товариства:

Towarzystwo Ukraińskie
nr 92 1090 2688 0000 0001 1833 0907, Santander Bank Polska S.A.
з позначенням: Darowizna - groby żołnierzy ukraińskich w Lublinie.

У іноземній валюті (USD) та з-за кордону:

PL 78 1090 2688 0000 0001 4125 1968, Santander Bank Polska S.A.
SWIFT: WBKPPLPP

Просимо також про будь-яку інформацію щодо історії квартири вояків УНР на православному кладовищі в Любліні та похованих там людей.

Поштова адреса Товариства:

Towarzystwo Ukraińskie, Al. Spółdzielczości Pracy 3, 20-147 Lublin
тел. (+48) 795130610, <http://www.ukr-tov.pl>, e-mail: ukrtovarystvo@gmail.com
Facebook: <https://www.facebook.com/pages/Українське-Товариство>

Одним із важливих місць української національної пам'яті в Любліні є могили воїнів Армії Української Народної Республіки на православному кладовищі на вул. Липовій. Похоронені там ті, хто після невдачі визвольних змагань за волю України на початку XX ст. опинилися «одаль рідного краю» — як написано на одному із пам'ятників — і поселилися в Любліні та околиці. Саме цього року відзначаємо 100-річчя війни з більшовицькою Росією 1920 року та польсько-українського союзу, який записався в історії як пакт Петлюра-Пілсудський. Це знаменита нагода, щоб відновити люблінські могили українських героїв.

Українська громада Любліна роками доглядала ці могили, зберігаючи пам'ять про українських національних героїв. З кінця 80-х років XX ст. можна було це робити у відкритий спосіб. На початку 90-х років руками люблінських українців проведено перші більш роботи для впорядкування могил. У 2000 році, завдяки підтримці властей міста та люблінських підприємств, проведено чергові роботи — відновлено і помальовано «козацькі» хрести, встановлено на них тризуби, прокладено тротуар. Вагомою подією стало у 2001 р. спорудження — поруч могил — пам'ятника на честь воїнів Армії УНР, котрі жили в Любліні та околиці і тут знайшли вічний спокій. Це було можливим завдяки великій мобілізації української громади Любліна, підтримці властей міста Любліна, посольства України в Польщі, люблінських підприємців та української діаспори. Пам'ятник та могили воїнів Армії УНР в Любліні стали

загальновідомим місцем української національної пам'яті, де вінки складають численні делегації, де відзначаються українські національні свята.

Зараз могили воїнів Армії Української Народної Республіки на православному кладовищі на вул. Липовій знову вимагають відновлення. Необхідно провести реставраційні роботи, щоб надати їм достойний вигляд. Для цього потрібні, звичайно, гроші. Частина коштів уже зібрано, пообіцяні також кошти від Міністерства закордонних справ України, проте ці гроші — це лише 20 % необхідних коштів, а для повного здійснення планів відновлення могил необхідні додаткові, невеликі гроші.

Звертаємося до всіх, кому дороге належне вшанування пам'яті борців за волю України про пожертви на відновлення могил воїнів Армії УНР у Любліні. Подбати про їхні могили — це наш національний і християнський обов'язок.

Просимо також підтримати заходи Українського Товариства перед властями Польщі і України, щоб виділили публічні кошти на відновлення могил воїнів Армії УНР в Любліні. Просимо про допомогу у пошуку приватних спонсорів: підприємців, меценатів, яким дорога пам'ять про минуле та які хочуть підтримати розвиток польсько-українських взаємин, вшановуючи союзників Польщі у війні 1920 р.

Відновлення люблінських могил воїнів Армії УНР саме цього року матиме символічний вимір. Зробімо це спільним зусиллям!

Д-р Григорій КУПРІЯНОВИЧ,
голова Українського Товариства

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Ремонт пам'ятників
у Воловці на Лемківщині

Товариство «Магурич» запрошує всіх, кому небайдужа українська культурна спадщина у Польщі і хто не боїться копіткої роботи, долучитися до реставраційних робіт на Лемківщині. 11-14 червня члени товариства та його прихильники будуть ремонтувати пам'ятники на лемківському цвинтарі у Воловці (Малопольське воєводство, Горлицький повіт, гміна Сенькова). Нагадаємо, що минулого року у цій гміні волонтери відремонтували придорожні хрести у селах Чорне та Радоцина.

Товариство «Магурич» уже понад тридцять років відновлює українські пам'ятники, придорожні хрести та каплички. Волонтери займалися реставраційними роботами не лише на українських, а й на польських, єврейських та німецьких кладовищах загалом у чотирьох країнах. Проте в основному їхня робота зосереджена на цвинтарях південно-східної Польщі: на Бойківщині, Лемківщині та Розточчі. За підрахунками голови організації Шимона Моджеєвського, учасникам товариства вдалося відремонтувати понад 2 тисячі надгробків на приблизно 140 цвинтарях.

Більше інформації про роботи на кладовищі у Воловці шукайте на фейсбук-сторінці організації (Stowarzyszenie Magurycz).

Учні української школи у Бартошицях
дякують медикам

Фото з фейсбук-сторінки школи

Учні та вчителі Початкової школи № 8 ім. Лесі Українки у Бартошицях подякували медикам за важку та відповідальну роботу в боротьбі з пандемією коронавірусу. «Ми вдячні лікарям, медсестрам і усім працівникам медичної служби», — читаємо на фейсбук-сторінці школи. Учні зазначили, що пишаються своїми батьками, родичами та друзями — кожним, хто обрав професію, пов'язану зі сферою охорони здоров'я, і в цей надзвичайно важкий час віддано обслуговує хворих.

У рамках подяки всім медичним працівникам діти вислали свої роботи, які підготували вдома під час дистанційного навчання. Акцію «Швидка для медика» у школі започаткували вчителі Анна Домбровна та Мирослав Бахор.

Підтримаймо ремонт церкви в Перегримці

На сайті zrzutka.pl проходить збір коштів на ремонт православної святині (колишнього греко-католицького храму) св. Архангела Михаїла у Перегримці (Підкарпатське воєводство). «Уже кільканадцять років невелика місцева громада лемків, згуртована навколо православної церкви св. Архангела Михаїла, докладає зусиль для проведення комплексних ремонтних робіт у храмі. Так, щороку завдяки участі у цій акції окремих людей та установ можна зберегти частину внутрішнього облаштування церкви», — пишуть ініціатори збору коштів.

Цього року вони хотіли би продовжити роботу. Уже вдалося отримати частину коштів на збереження престолу та розписів західної стіни церкви. Проте, аби закрити бюджет, потрібно ще 20 тисяч злотих. Якщо зібрати цю суму не вдасться, організатори акції будуть змушені повернути дотацію, яку вони отримали від місцевої влади. Кошти можна пожертвувати онлайн за адресою: zrzutka.pl/uzjwkk.

Збір коштів на купівлю респіратора
для будинку суспільної допомоги
у Пралківцях

Організація «Caritas» Перемисько-Варшавської єпархії Греко-католицької церкви у Польщі організовує збір коштів на придбання респіратора для Єкуменічного будинку суспільної допомоги (пол. Dom Pomocy Społecznej) у Пралківцях біля Перемишля. Сьогодні

серед його мешканців є багато представників української громади у Польщі.

Збір коштів проводять на сайті zrzutka.pl. Важливий кожний злотий. Пожертвувати гроші можна за адресою: zrzutka.pl/ttwah.

День вишиванки у Польщі під час пандемії

Фото з фейсбук-сторінки
«Люблін – місто культури»

Всесвітній день вишиванки — це міжнародне свято, покликане зберегти народні традиції вишитого українського одягу. Його проводять у третій четвер травня — цього року це було 21 травня. Через пандемію коронавірусу українці не змогли відзначити свято під час спільних зустрічей та концертів, як це було досі. Але перемишляни — активісти Народного дому — придумали тематичний флешмоб. Правила були прості: зробити фото у вишиваній сорочці, опублікувати його у фейсбуці, позначивши у дописі сторінку Народного дому, та додати гештеги #деньвишиванки #вишиванийперемишль, #wyszywanyprzemysl (або написати своє місто замість слова «przemysl»). Також кожен учасник флешмобу мав номінувати до нього своїх знайомих. До забави, яку придумали перемишляни, приєдналися сотні людей, серед них — вчителі та учні українських шкіл у Польщі, дипломати. Свої фото у вишиваних сорочках виставляли на фейсбуці також поляки, які багато років співпрацюють з українцями. Часто користувачі мережі у своїх постах розповідали історію сорочки, у якій вони фотографувалися, писали про вишивку та народні традиції у своєму житті.

На фото: Беата Степанюк-Кусьмежак, заступниця мера Любліна з питань культури, яка також приєдналася до флешмобу.

Спільна заява міністрів закордонних справ
до 76-х роковин депортації кримських татар

Україна, Грузія, Естонія, Латвія, Литва і Польща оприлюднили спільну заяву до 76-ї річниці депортації кримських татар, у якій засудили тодішні і сучасні репресії проти цього народу.

У заяві зазначається: внаслідок злочинної депортації радянською владою кримськотатарського народу з території його історичного проживання — Криму — у віддалені райони Узбекистану, Казахстану та Росії, померла майже половина усіх переселених. Заборона повертатися на Батьківщину діяла до 1989 року та супроводжувалася цілеспрямованою мовною і культурною асиміляцією.

Міністри закордонних справ наголошують, що трагедія кримськотатарського народу повторилася у 2014 році після окупації півострова Російською Федерацією.

«Невипадково Росія, яка глорифікує сталінський тоталітарний режим, продовжує свою злочинну політику у XXI столітті в тимчасово окупованому Криму: це заборона Меджлісу кримськотатарського народу, систематичні репресії, переслідування і порушення прав кримських татар, які чинили опір російській збройній агресії проти територіальної цілісності України. Це змусило тисячі представників корінного народу Криму покинути свої домівки і виїхати до материкової України», — читаємо у заяві.

Міністри закордонних справ закликають Росію не порушувати фундаментальні принципи міжнародного права, виконати резолюції Генеральної Асамблеї ООН та припинити окупацію Криму.

На Підляшші вшанували пам'ять жертв
депортації кримських татар

18 травня у селі Богоніки на Підляшші поляки, українці та кримські татари взяли участь у вшануванні 76-ї річниці депортації кримськотатарського народу. Захід відвідали віцепікерка Сейму Малгожата-Марія Госєвська, посол України Андрій Дешиця, муфтії Мусульманського релігійного об'єднання у Польщі Томаш Міскевич, член Координаційної ради Світового конгресу кримських татар Недім Усеїнов. На зустрічі обговорювали репресії проти татар під час захоплення півострова Росією у 2014 році.

«Окупація Криму триває шість років, а кримські татари — заручники Путіна у власній хаті. Їх кривдять на очах міжнародної спільноти, яка повинна залиша-

Фото з фейсбук-сторінки українського посольства у Польщі

тися солідарною, щоб зупинити агресора», — наголосив Недім Усеїнов.

Після офіційної частини заходу його учасники відвідали місцеву мечеть.

Сервіс із пошуку інформації
про репресованих

Галузевий державний архів Українського інституту національної пам'яті (УІНП) відкрив Консультаційний центр з пошуку інформації про репресованих. Про це 14 травня повідомили на сайті архіву.

Відкриття цього сервісу приурочене до Дня пам'яті жертв політичних репресій, який цього року вшанували 17 травня. У центрі надаватимуть консультації та супровід людям, які хочуть дізнатися про долю репресованих у 1917-1991 роках осіб. Наприклад, допомагатимуть у написанні правильних звернень та запитів в архіві. Ці послуги будуть безкоштовними.

Завдання центру — зробити архівні документи доступнішими та цікавішими для пересічних громадян, істориків, журналістів та всіх, хто хоче знати більше про комуністичний та нацистський тоталітарні режими.

До Консультаційного центру можна звертатися через електронну пошту poshuk@hdauijn.org.ua, фейсбук-сторінку, сайт або за телефонами (067) 298-18-18 та (044) 298-12-12.

На Сході Польщі у пам'ять про боротьбу
з пандемією поставлять хрест
з брусненського каменю

У гміні Горинєць-Здруй (Підкарпатське воєводство) збираються встановити кам'яний хрест і вшанувати таким чином людей, які борються з пандемією коронавірусу. Він буде виготовлений із брусненського каменю. Ідея належить товариству «Przystanek Noryniec».

«Ми розглядаємо це як вияв турботи про місцеву традицію, яка протягом століть формує краєвид нашої частини Розточчя та Польщі. Це також може бути привабливою пам'яткою для туристів, допоможе популяризувати нашу громаду та брусненське каменярство», — наголошують організатори на своїй фейсбук-сторінці. На спорудження такого хреста вони проводять збір коштів.

Нагадаємо, до 1947 року село Старе Брусно було осередком каменярства. Найвідомішими сім'ями каменярів були Любицькі, Кузневичі, Жуківці, Підгорецькі, Галабурди, Космини. Сьогодні про популярне колись ремесло нагадують хрести на цвинтарях. Більше інформації про ініціативу шукайте на фейсбук-сторінці товариства (Stowarzyszenie Przystanek Noryniec).

Поштова марка на честь 100-ї річниці
польсько-українського військового союзу

У Вінниці з'явилась поштова марка на честь 100-ї річниці польсько-українського військового союзу. Ініціатором став Юрій Козак — громадський активіст, філателіст, багаторічний співробітник Музею поштових марок.

Під час першого штампування марки були присутні генеральний консул Польщі у Вінниці Даміан Чарчинський, голова Комітету з питань культури та освіти при облдержадміністрації Вінницької області Людмила Станіславенко та директор вінницького відділення Української пошти Володимир Славінський.

На марці зображений головний отаман Української Народної Республіки Симон Петлюра і маршалок Польщі Юзеф Пілсудський, які 16 травня 1920 року зустрілись у Вінниці — тогочасній тимчасовій столиці української держави. (Сергій Поровчук)

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

До Дня дитини

Як колись забавляли дітей, або про дитячий фольклор

У багатьох підляських селах ще на зламі 1980-х і 1990-х років дівчата розмовляли українською говіркою, тобто «по-своєму», а польську мову вивчала лише у школі. Тому живим був і дитячий фольклор. Він почав занепадати у 1990-х, коли батьки вирішили, що вже з перших років дитинства будуть звертатися до малечі польською мовою.

Про котика, курку і сороку

Старші підляшани кажуть — «колісь діті інакш виховувалі і інакш з їмі говорили». Коли підляські говірки функціонували у домашньому спілкуванні, існував і простір для дитячого фольклору. Мама співала дитині колискові, батько брав її на руки, гуцав і розповідав смішні віршики, а бабуся забавляла, пестячи долоні або животик.

«Як стане дітя плакати, то забавляеш. Не так як тепер, што гурба забавок і воно гребється в тих забавках. А тогди ж не било забавок, оно «Тосі-тосі, пуойдем до Явдосі». Што видумуеш і плетеш», — пояснювала Лідія Хворось зі Збуча.

Віршиків і пісень для забавляння дітей було багато. У них розкривався світ традиційного підляського села з його окремими персонажами — куркою, котиком, мишкою, свинкою, зайчиком.

Популярною була передусім колисання, яка починається зі слів «Люлі-люлі».

*Люлі-люлі-люлі
Прилетієлі кури.
Сталі сокотаті
Нема чого даті.
Трошку горошку,
Жмієнку ячмієнку
І трошку гречкі,
Коб неслі яєчки.*

Бабуся
з онукою,
1960-ті роки

Дорослі любили заохочувати дітей плескати в долоні, промовляючи віршики, який починається зі слів «тосі-тосі». Існувало кілька його варіантів:

*Тосі-тосі ланкі,
Поїдемо до бабкі.
Бабка дасть піружка
У обідіві ланкі.*

Пестячи стопу дитини, промовляли віршики, які починалися зі слів «Кую-кую нуожку». У Клениках функціонував такий варіант:

*Кую-кую нуожку,
Поїдемо в доруожку.
Доруожка кривая,
Кобилка сліпая.
Зачепіліся за пень,
Простоялі цієлі день.*

Частим героєм віршиків був котик — чи не найулюбленіший персонаж творів для дітей. Як приклад можна навести забавлянку з Клеників:

*Коте сіви, не ході по сліви,
Бо ти слівкі поїсі
І дітяті не дасі.
Коту руси, не ході по груши,
Бо ти груши поїсі,
Для дітята не дасі.
Коте, коте, котку,*

*Не лієзь на колодку,
Бо з колодочки упадеш
І головку розоб'єш.*

Багато у дитячих творах є зменшувально-пестливих форм, хоча існує також група віршиків із дещо моторошним змістом. Наприклад, дуже популярна «Сорока-ворона». Іще один приклад із Клеників:

*Сорока-ворона по припічку скакала,
Дітям кашку давала.
Тому дала, тому дала,
А тому шийку завертієла,
Фир, фир полетієла,
Куди сама захотієла.*

Завдяки колисанням і коротеньким забавлянкам діти вивчали мову, знайомилися з довколишнім світом, а також вибудовували зв'язок із батьками, дідусями та бабусями, які найчастіше жили з ними в одній хаті.

«Віся вієсіт...»

Дитячий фольклор функціонував тоді, коли люди вже не співали веснянок, коли припинилися традиційні хрестини та обрядові весілля. Він протримався, бо існувало природне мовне середовище: говіркою не лише спілкувалися батьки з дітьми, а й самі діти користувалися нею між собою у щоденних контактах — вдома, на вулиці, у школі, в літніх таборах. Тому частина дитячого фольклору — це забавлянки, які функціонували у цьому середовищі: лічилки, прозивалки й віршики, що їх діти навчилися від своїх родичів.

Цікавою групою фольклору були передусім загадки, хоча традиційні такі твори пропали доволі швидко. Чому? Можливо, через те, що у них описувався світ, якого вже давно не існувало.

Давні загадки вдалося записати від Ніни Маркевич з Дашів: «Горбатеньке, скруозь поля пробижит і дудому прибижит, цілий год проліжит, а на літо знов бижит — удгани, пані, що то є?». Відповісти на таке питання поколінню міських жителів непросто — це серп. «Колісь сиділі і загадували одни до других, — говорила пані Ніна. — В лісі рубають, до села в'юрі летят, що то таке? В церкві дзвонят, а в селі чути».

Або й така загадка: «Удгани пані — кулько на неби зурочок, туолько у землі дирочок». Хтось, хто не жив у селі та не бачив полів після жнив, ніколи й не здогадається, що йдеться про стерню.

Ще одна загадка, цього разу записана від Віри Федорук із Клеників: «Віся вієсіт, ходя ходіт. Віся впала, ходя з'їєла». Цю загадку не відгадає, мабуть, ніхто, хто не бачив традиційного сільського обійстя, по якому ще кілька десятиріч років тому вільно ходили свині, рили землю на подвір'ї та й узагалі лізли в шкоду. Отже, відповідь така: віся — це яблуко (або груша), а ходя — це свиня.

Бувало, що до дитячого фольклору потрапляли дуже давні за походженням твори календарно-обрядового циклу, які, втративши свою сакральну функцію, стали просто незрозумілими. Це були різні заклички, примовки, ворожіння. Ось приклад, записаний від Людмили Юзвіук з Чижів, який промовляли, якщо довго не йшов дощ:

*Дощик, дощик крапоні,
Люде з поля прожені.
А як дощ іде то:
Дощик, дощик перестань,
Ми поїдемо на Йордань.*

Школярі, 1930-ті роки

Популярними в багатьох селах були заклички до сонечка, лелеки, зозулі. До останньої зверталися передусім дівчата, хоча пробували ворожити також дорослі. «Зазуля, перегаруля, скажи, куолькі мніє літ до весієля. А баби такії старієйши сміяліся — куолькі літ до смерті. Вона кукає і лічиться куолькі, а тогди, як перестане, то оборочуваліся і грошикі кідали за себе гля зазулі», — пояснювала Віра Ничипорук із Малинник.

Непристойний дитячий фольклор?

Дитячі твори — це не лише пестливі пісеньки і віршики, але й ціла низка текстів грубих, з негарними словами і підтекстами, часто нецензурних і навіть богохульних. Бо як сприймати віршики, що асоціюються з молитвами?

*Отче наш, батько наш,
Кури крав, пуд пєч ховав,
Дієткі сказалі, батька зв'язалі.
Положилі в ступу, товкачом у дупу.*

Подібні твори функціонували у середовищі підляських дітей, які чомусь любили говорити таке:

*Во ім'я отця і сина,
Кубаса і солоніна.*

Перероблювали також тексти колядок на зразок:

*Нова радість стала,
Баба з печі впала.*

Однак, як не дивно, ціла низка дитячих творів — це пісеньки і віршики із сексуальними натяками, часом прихованими, але нерідко — дуже виразними та навіть вульгарними. Як зауважують дослідники українського фольклору, еротичні підтексти у дитячому фольклорі мають художні образи гудзика, шуки, печіння риби, гриба. Якраз збирання грибів — частий мотив творів для дітей.

Чи у такому віршику, записаному в Клениках, приховані еротичні натяки?

*Не тепер, не тепер
По гриби ходіті.
Осєню, осєню,
Як будут родіті.
Не сама, не сама,
Оно з паробкамі.
Не з мішком, не з мішком,
Оно з коробкамі.*

Наскільки цей віршик можна вважати цілком звичайним, настільки ж інші «дитячі» твори, як-от наведений нижче, мають дуже виразний еротичний зміст:

*Наша (...) захворієла,
Захотієла молока.
Не попала пуд корову,
А попала пуд бика.*

Бувало, що функціонували два варіанти одного й того самого віршика. Ось цензурна версія:

*Біє котік через плотік,
Подер нуожку і животік.*

*Стала куошка шкодоваті,
Медом нуожку шмароваті.
А ось — зовсім некоректний варіант:
Скавав куот через плут,
Обдер яйця і живуют.
Його куошка шкодовала,
Медом яйця шмаровала.*

Таких прикладів дитячого фольклору — багато. Часто їхніми героями є дід і баба («Колихала баба дієда, од снєдана до обієда»). Чому саме у творах для дітей є сексуальні мотиви, та чому у них часто згадують про діда та бабу? Зараз, говорячи про дідусів і бабусь, ми маємо на увазі стареньких людей. Однак у традиційному суспільстві цим «старикам», які забавляли дітей, було найчастіше років 40. Отже, натяки, як і відверті сексуальні фрагменти з дитячих творів, були спрямовані безпосередньо до них. Тому дід і баба — це, як не дивно, одні із найсексуальніших персонажів підляського фольклору.

Варто зазначити, що нецензурні варіанти народних творів дослідники часто залишали осторонь — як надто вульгарні приклади, не варті того, щоби вводити їх до серйозних фольклорних видань. Однак вони також важливі, оскільки вони показують, що народ, який різко засуджував неморальну поведінку, все-таки думав про «ці речі» та більш або менш відверто про них говорив. Такі твори показують також, з чого і як сміялися у традиційному суспільстві. Можна навести тут ще один не надто пристойний віршик, який демонструє, що народ сміявся з усіх, навіть зі священників:

*Зажурилась понедя
Поміжду попамі,
Што веліка купіна
Поміжду ногами.*

Приятелики,
кінець 1950-х років

Тема дитячого фольклору — доволі широка, бо це не лише колисання, коротенькі пісеньки, ритмізовані віршики, загадки та інші невеличкі форми, але й дитяча мова, тобто перші слова, які говорили діти. Коко (яєчко), зюзя (холодно), жижа (гаряче), гава (собака), гага (гуска) — це лише кілька прикладів. Усе це витіснила польська мова, хоча деякі батьки і дідусі з бабусями ще співають малюкам колисання та розповідають їм різноманітні віршики.

Певною спробою відродити традицію забавляти дітей своєю, а не чужою мовою, є публікації українського та білоруського середовищ. Як приклад можна навести книжку «Котилася торба з високого торба», видану Союзом українців Підляшшя. У ній розміщені колискові, загадки, забавлянки, пісні та казки.

Традиційних регіональних дитячих творів навчають вчительки української мови у садках на Підляшші. Можливо, завдяки цьому дитячий фольклор певною мірою таки буде функціонувати у своєму природному середовищі, тобто серед дітей, а не лише на сторінках різних видань. ■

Людмила ЛАБОВИЧ

Фото з сімейного альбому авторки

УКРАЇНА

Топ-5 карантинних прорахунків Зеленського

Під час карантину українська влада не лише припустилася багатьох помилок, але й порушила принципи рівності та демократії. Помилки ці підпадають під ознаки корупції, кумівства та злочинної некомпетентності.

Міністерка на карантині

Зоряна Скалецька пропрацювала очільницею Міністерства охорони здоров'я шість місяців, але з початком пандемії коронавірусу потрапила у незручне становище. Приїхавши заспокоювати людей у Нові Санжари, куди влада евакуювала українських туристів із Китаю, міністерка на два тижні залишилася з евакуйованими на обсервації (на той момент в Україні випадків зараження офіційно зафіксовано ще не було; перший з них підтвердили на Буковині за два дні до завершення карантину у Нових Санжарах). Поки Скалецька проводила онлайн-наради з санаторію, у міністерстві виникли труднощі з призначенням голови Національної служби здоров'я. Пізніше Володимир Зеленський сам зізнався, що ідея відправити очільницю МОЗ на карантин у Нові Санжари належала особисто йому: «Це був її вибір, але запропонував це я». У деяких медіа такий вчинок Скалецької назвали «сильним кроком», однак для більшості це нагадувало погано зрежисероване шоу. Адже рішення ізолювати міністерку під час пандемії, коли її найбільше потребували в епіцентрі прийняття рішень, продемонструвало любов президента до популістичних вчинків, які, можливо, добре сприймалися би в серіалі, але не в реальному житті.

А поки Скалецька сиділа ізолювана в Нових Санжарах, президент розкритикував її роботу з медичною реформою та призначив іншого міністра охорони здоров'я. Такий стиль кадрової політики президента виглядав щонайменше дивним, адже Скалецька не була винна у проникненні коронавірусу в країну, час її перебування на посаді був надто малим для завершення реформи, а спосіб звільнення виглядав сюжетним поворотом із комедійного серіалу.

Ресторан «слуги народу»

Нардеп від правлячої партії «Слуга народу» Микола Тищенко потрапив у гучний скандал, коли з'ясувалося, що його столичний ресторан «Велюр» приймає віпклієнтів попри карантин. Коли в країні позакривали всі заклади громадського харчування, поліція штрафувала дрібних підприємців за порушення карантину, а малий та середній бізнес залишився без засобів до існування, наближенні до влади й далі отримували прибутки.

Коли громадськість обурилася такими подвійними стандартами, заступник керівника Офісу президента Кирило Тимошенко заявив, що Зеленський мав «жорстку» розмову з нардепом Тищенко, і що це стане «прикладом для інших». Але сам Тищенко факт такої розмови заперечив. Тож із цього скандалу можна було зробити невтішні висновки: або Офіс президента обманює громадян, або нардеп Тищенко публічно підриває репутацію свого шефа.

«Епіцентр» інфекції

Справжнє обурення громадськості спричинило продовження роботи найбільшої в країні мережі будівельних супермаркетів «Епіцентр», яка належить олігарху Олександрові Герезі, — у той час, коли уряд заборонив працювати всім непродовольчим магазинам. Однак для ведення бізнес-діяльності під час пандемії магазини «Епіцентру» отримали окреме роз'яснення Кабміну, яке зробило для них виняток. Водночас роботу всіх інших торговельних закладів такого типу влада обмежила до онлайн-продажів та доставок.

Для відводу очей в «Епіцентри» попривозили декілька стендів продуктових та медичних товарів, щоб відповідати формальним правилам карантину, але штучність таких трюків стала очевидною. Та й у медичних товарів недовзі знайшли проблеми з сертифікатами. Журналісти «Радіо Свободи» стали свідками того, як відвідувачі «Епіцентру» безперешкодно купують будівельні матеріали, які офіційно можна було придбати лише онлайн. При цьому працівники поліції та охорони супермаркетів реагували не на ці порушення, а лише на відмову покупців вимірювати температуру чи одягти маску.

Фото з сайту Офісу президента

Приклад «особливих умов» для великого бізнесу, створених із дозволу влади, знищує ілюзії про обіцяну перед виборами епоху рівності та справедливості. Адже проблемою є не те, що «Епіцентр» працює в умовах пандемії, а те, чому дозволено працювати лише йому. «Це несправедливо, антиринково та протизаконно», — зазначає експерт попереднього прем'єр-міністра Олексія Гончарука Олексій Мушак. Очевидно, що президент намагається заручитися допомогою олігархів в умовах кризи і надає їм за це особливі привілеї. Однак жертвою цього натомість стає принцип рівності, внаслідок чого у владних колах знову можуть з'явитися «любі друзі», яким можна все, незважаючи на закон, який залишається обов'язковим для решти громадян.

«Мрія» олігарха

Про особливі стосунки влади та олігарха Герези свідчить ще один репутаційний скандал президента. 23 квітня до України прибув гігантський вітчизняний літак Ан-225 «Мрія», який привіз із Китаю анонсовані Зеленським «100 тонн гуманітарного медичного вантажу», зокрема 12 млн масок та захисні костюми для лікарів. Зустрічати літак президент приїхав особисто разом із найвищими посадовцями, а подія була анонсована як гуманітарна місія.

Однак недовзі виявилось, що «гуманітарні» маски та медичні товари з «Мрії» продаються в мережі «Епіцентр», а сам Олександр Гереза навіть запропонував українським містам купити їх у нього. Офіс президента «забув» зазначити, що насправді лише частина вантажу літака була гуманітарною, а більшість товару виявилася комерційною. І сам політ «Мрії» оплатив «Епіцентр». Тоді виникає резонне запитання: чому президент рекламує торговельні операції одного олігарха і навіть подає його бізнесові справи як «гуманітарну місію», товари з якої виявилися для українців зовсім не безкоштовними?

Несподіване закриття кордонів

Після заяви Володимира Зеленського від 26 березня, у якій президент застеріг, що до кінця наступного дня державний кордон закриють, українці — передусім ті, що перебували в сусідніх країнах, — почали масово збиратися на пропускних пунктах Ягодин, Краківець і Рава-Руська, опинившись у тісних чергах і стоячи впритул одне до одного. Усі поспішали потрапити додому, поки кордон не закрили. Кращих умов для поширення вірусу годі було й придумати, адже ніхто не подбав про карантинні заходи для громадян у чергах на кордоні. А після цього в Україні різко зросла захворюваність на Covid-19. Хоча пізніше з'ясувалося, що кордон не закривають повністю, і потрапити до України можна і в інші дні — евакуаційними рейсами Міністерства закордонних справ або через окремі пункти пропуску.

Важкі часи завжди стають випробуванням, що демонструє справжню сутність політиків, їхню здатність бути кризовими менеджерами і те, в чій інтересах вони приймають рішення. Український гарант, очевидно, президентський тест на демократичність не пройшов. ■

Валерій МАЙДАНЮК

ПУЛЬС
УКРАЇНИ

До річниці свого президентства Володимир Зеленський дав прес-конференцію. Захід пройшов 20 травня у парку біля Маріїнського палацу. На відміну від 14-годинного прес-марафону, що президент провів у жовтні 2019-го і в якому взяли участь 300 журналістів, на цю прес-конференцію були акредитовані не всі медіа і не всі присутні змогли поставити запитання. Володимир Зеленський спілкувався з журналістами протягом трьох годин. Говорили про коронавірус, олігархів, міністрів, кадрові призначення, реформи, співпрацю з Міжнародним валютним фондом (МВФ), поїздки в Оман, Петра Порошенка, війну, справи Шеремета і Гандзюк тощо. Президент, зокрема, натякнув на другий строк своїх повноважень: «однієї каденції не вистачить... якщо буде підтримка народу України, я зможу про це подумати», хоча перед обранням Зеленський заявляв, що йде лише на один термін. В медіа масово поширилася також фраза Зеленського про те, що українська зарплата 250 доларів — це не бідність. Президент таким чином відповідав на заяву про те, що в Україні понад 6 мільйонів людей може опинитися за межею бідності. Нагадаємо, одним із гасел Володимира Зеленського, з якими він прийшов до влади, було: «Кінець епохи бідності».

«Рух опору капітуляції» знову провів у Києві мітинг.

24 травня, у неділю, на Майдані Незалежності пройшла акція протесту проти політики президента Володимира Зеленського щодо вирішення проблеми війни на Донбасі. На мітингу були присутні представники «Національного корпусу», «Демократичної сокири» та партії «Свобода». Протестуючі заявили, що президент веде Україну в «московську пастку», вимагали «припинити політику капітуляції перед Росією», звільнити утримуваних добровольців, волонтерів та майданівців, відновити зближення України з ЄС і НАТО та звільнити главу Офісу президента Андрія Єрмака. За різними даними, захід зібрав від однієї до кількох тисяч людей.

США пропонує, як Україні увійти в НАТО.

Наразі Україна не може стати членом НАТО, оскільки в її складі є окуповані Росією території — Крим та частина Донбасу. Експерт-представник Держдепартаменту США по Україні Курт Волкер запропонував змінити умови прийому в НАТО країн колишнього СРСР — таким чином, щоб Альянс міг включити ці держави без оголошення війни Росії. П'ята стаття Північно-атлантичного договору передбачає колективний захист, члени Альянсу визначають напад на одного з них як напад на них усіх, відповідно кожна з країн повинна захищати свого партнера. У випадку з Україною НАТО мало би вступити у війну з Росією, аж до звільнення Криму та Донбасу, проте до такого глибокого конфлікту Альянс наразі не готовий. У зв'язку з цим Волкер запропонував при вході України до НАТО не застосовувати п'яту статтю.

Оприлюднені розмови Петра Порошенка та Джо Байдена на «плівках Деркача».

У вівторок, 19 травня, народний депутат Андрій Деркач та экс-прокурор Генеральної прокуратури Андрій Кулик провели прес-конференцію. На ній вони оприлюднили аудіозаписи, зроблені, за їхніми словами, у 2015-2016 роках. Це розмова двох людей, чий голос схожий на голоси президента Петра Порошенка і віцепрезидента США Джо Байдена. Судячи з усього, записи зробили в кабінеті Порошенка під час розмови через гучний зв'язок. Записи підтверджують, що Петро Порошенко звільнив тодішнього генерального прокурора Віктора Шокіна під тиском Джо Байдена і що США підтримували націоналізацію «Приватбанку». За словами Андрія Деркача, ці розмови демонструють, що є підстави обвинувачувати Петра Порошенка «у державній зраді», оскільки країною в часи його президентства «керував Байден». У штабі Джо Байдена назвали ці плівки «діркою від бублика», а Порошенко вважає це російською провокацією та заявив, що «п'ята колона Кремля розпочала масштабну спецоперацію проти України» і через втягування у передвиборчу боротьбу у США намагається підірвати двопартійну підтримку України Сполученими Штатами.

Підготувала Тетяна ДАНЮЧЕНКО

УКРАЇНА-ПОЛЬЩА

Фото з сайту sensor.net.ua

Що таке «карантин для бідних» і чим відрізняється транспорт Києва і Варшави?

«Відчуваю, як в серці визріває класова ненависть до бюджетників. Їдуть такі, недосяжно круті, в своїх розкішних трамваях», – зубоскалять у соцмережах кияни з приводу карантинних транспортних обмежень. Чому в Києві посилюється транспортний колапс, чому вчитель-президент Голобородько з відомого серіалу хотів перенести урядові установи на околицю столиці та в чому полягає різниця між Києвом та Варшавою – читайте в нашій статті.

Карантин можна пережити з різним ступенем комфорту, все залежить від того, в якому місті чи країні ви живете. Якщо європейські міста, де транспорт не зупинився на час пандемії, не відчули великих змін у своєму житті, то люди в Україні мусили викручуватися як могли, коли відсутність перевезень в усій країні ускладнила їхнє і так непросте життя.

У середині березня через коронавірус Україна ввела жорсткі обмеження: були зупинені міжміські і приміські перевезення, у містах зупинився громадський транспорт, у Києві, Дніпрі та Харкові припинило роботу метро. Почався так званий «карантин для бідних», бо вільно пересуватися змогли лише власники автовок. І якщо для невеликих міст це не стало драмою, там завжди можна пройти пішки, то для багатомільйонного Києва відсутність громадського транспорту – це вже велика проблема.

На початку транспортного локдауну в українській столиці панували сум'яття та безлад, ніхто не розумів, як тепер дістатися на роботу, кого пускатимуть в громадський транспорт, хто це контролюватиме. Київський метрополітен зазвичай брав на себе велику частину пасажирських перевезень і був єдиним швидким засобом пересування, коли місто хронічно стояло в заторах. Тому в перші дні зупинки метро люди годинами чекали у величезних чергах на зупинках – наземний транспорт не міг впоратися з такою кількістю людей. До того ж, за правилами карантину, у маршрутки пускали до 10 осіб, в автобуси, тролейбуси і трамваї – до 20.

Зараз український уряд під тиском громадян і бізнесу, зокрема через протести перевізників, наважився на поступові кроки щодо виходу з локдауну. Влада вирішила перейти до адаптивного карантину – рівень обмежень в кожному регіоні буде залежати від кількості хворих в ньому.

11 травня в Україні почався перший етап послаблення карантину, і люди, які досі здебільшого були вдома, поїхали на роботу. В Києві це спричинило затори ще більші, ніж до карантину, і знову довгезалі черги до наземного

транспорту. З 22 травня уряд вирішив відновлювати міське, міжміське та міжнародне автобусне перевезення, а 25 травня – запускати метро. З 1 червня влада планує відкрити залізничне перевезення, а з 15 червня – повітряне.

Карантинні проблеми киян і мешканців передмість

– Редакція пішла на карантин з 16 березня, з тих пір працюємо віддалено, – розповідає редакторка журналу «Магістраль» від «Укрзалізниці» Олена Лось, яка мешкає в Києві. – Метро не працює, до транспорту можна потрапити тільки за перепусткою з печаткою, довідкою від підприємства і паспортом – це все перевіряють, можуть і оштрафувати. Авто в мене немає, тому всі подорожі відбуваються пішки і в межах району, здебільшого до магазину і назад. Якщо 25 травня відкриють метро, то можливо будемо виходити на роботу. Взагалі транспорт під час карантину функціонує погано. Навіть ті, хто отримав перепустки, мають проблеми з доїздом. В центрі можна чекати на зупинці дві години, бо заповнені тролейбуси просто не зупиняються і проїжджають повз. Люди змушені йти на кінцеві зупинки. Транспорт змінив звичайні маршрути, і якщо раніше можна було доїхати навпростець за 30 хвилин, тепер треба робити коло через весь Київ і їхати півтори години. Таксі дуже дороге, знайома їздила в центр за

450 грн (70 злотих; офіційна мінімальна зарплата в Україні 4723 грн або 760 злотих – прим. ред).

Київ відвідує багато людей з передмість, які у столиці працюють, вчать, лікуються, відпочивають, їздять туди за покупками. За різними даними, щоденно до української столиці приїжджає від 300 до 600 тисяч людей з навколишніх містечок. Коли зупинилося приміське сполучення, ці люди виявилися відрізними від столиці. Миттєво виріс попит на «попутки». Групи у соцмережах, телеграм-канали, де люди шукали попутників, стали дуже популярними, кількість їхніх підписників стрімко зростала. Причому водії поводитись по-різному: хтось возив безкоштовно (відомою була акція «підвези лікаря»), хтось брав гроші майже за тарифами таксі, хтось домовлявся про довготривалу «співпрацю», складалася сталі групи для доїзду в певний район Києва.

– Через обмеження в роботі громадського транспорту і закриття метро Київ інколи нагадує один великий затор, незалежно від того, це година пік чи середина дня, – ділиться Андрій Саук, старший експерт Офісу підтримки реформ при Міністерстві регіонального розвитку, що мешкає у Броварах під Києвом (відстань між містами 10 км) та їздить на роботу автомобілем. – Мій робочий день зазвичай починається о 9. Щоб зменшити час стояння в заторах, вирішив яось виїхати о 6:30.

В результаті я був на робочому місці «всього» за півтори години. Через неможливість добратися до Києва сьогодні багато сфер залишилися без працівників. Наприклад, на деяких багатоповерхових будинках висять оголошення, що через обмеження руху приміського транспорту консьєржі працювати не будуть. І це тільки вершина айсбергу.

Фото з сайту lb.ua

Київські затори на 12-му місці у світі

Транспортна система Києва давно перебувала в кризі, але під час карантину проблема стала кричущою. Хоча в місті приймаються певні рішення: з'являються виділені смуги для автобусів (buspasy) та велосипедні доріжки, вводиться платне паркування, а машини порушників забирають евакуатори, однак ситуацію це не рятує – міська комунікація потребує системних змін.

Транспортний колапс Києва посилюється в дощ і сніг, на роботу можна їхати навіть три години. У 2019 році Київ зайняв 12-те місце у світі та 3-тє в Європі в рейтингу міст з найбільшими втратами часу в заторах. Це результати дослідження Traffic Index від компанії TomTom, в якому оцінено 416 міст з 57 країн світу.

Столиця України останніми роками все більше потерпає від смогу, і хоча цьому достатньо й інших причин, транспорт також докладає свій вагомий внесок, тим більше, що електроавтобуси або електрокари зустрічаються ще дуже рідко. Показники забрудненості повітря AQI Києва піднімаються до 100 і 200 одиниць.

Українці не звикли до платного паркування, тому залишають свої авто вкв вздовж проїжджої частини (деколи в два ряди), а також на тротуарах, перешкоджаючи пішоходам, інколи не даючи можливості проїхати дитячому візку. Пониження тротуарів на переходах замість високих бордюрів, острівці безпеки, доступність міського простору для осіб з інвалідністю – всі ці буденні та очевидні для європейців речі є рідкістю в Україні.

Виділені смуги для громадського транспорту займають приватні автомобілі, тому в заторах стоять усі разом. Якщо у Польщі «коридор життя» офіційно введений у законодавство, то в Україні про нього ніхто не чув. Звичайно, авто вкв розступаються, пропускаючи швидку, але роблять це повільніше, ніж їхні польські колеги, які при звуках сирени миттєво вискакують на бордюри. Та й у щільному потоці київських заторів дати вільний проїзд значно важче. Частою також є ситуація, коли на перехресті машини, що не встигають проїхати на зелене світло, таки виїжджають туди і нагло блокують рух.

Так і їде, повзе Київ, дратуючись в корках, втискаючись у сусідню смугу, майстерно ухиляючись від зухвалих водіїв маршруток, яким правила не писані. Кількість дорожньо-транспортних пригод у Києві значно вища за варшавські, а гине у них вчетверо більше людей. І якщо польські водії після аварії виїжджають на узбіччя, то українці залишаються на дорозі, бо змушені чекати на приїзд поліції, не змінюючи положення своїх автомобілів.

Транспорт: Київ-Варшава

Головні проблеми транспортної системи Києва – це нерозвиненість громадського транспорту, застаріла інфраструктура, щільність і хаотичність забудови, скученість офісного життя у центрі столиці, відсутність розосередження різних суспільно-ділових зон по місту (Старий центр, Сіті тощо). Недарма вчитель-президент Голобородько, якого зіграв Володимир Зеленський в серіалі «Слуга народу», переносить Верховну Раду, уряд та президентську адміністрацію у віддалений район столиці, щоби розвантажити центр Києва від заторів.

УКРАЇНА-ПОЛЬЩА

Місто щільно забудоване, нові будинки «встромляються» на кожному клаптику. Сучасна містобудівна теорія стверджує, що людям комфортна невисока забудова, не вище 7-ми поверхів. Проте в українських забудовників інша мета — звести якнайвищий будинок, бо собівартість квадратного метра в ньому зменшується з кожним поверхом. От і стоять типові 25-поверхові будинки тісними рядами, заглядаючи тисячами очей у вікна одне одному.

Якщо порівняти Київ із Варшавою, то він більший, має більше населення та «вищий» за польську столицю. У Варшаві хмародери скупчені здебільшого у центрі, а більшість житлових будинків є невисокими (3, 5, 11 поверхів). А в Києві, хоч і є трохи офісних хмародерів у середмісті, все ж висотними переважно є житлові будинки, розташовані по всьому місту, а найбільше їх в районі Позняки-Осокорки-Харківська.

За даними Вікіпедії, площа Варшави складає 517 кв.м, вона має 1 783 321 жителів, а варшавська агломерація — 3 100 000, вона займає 14-те місце в Європі за населенням. Площа Києва — 848 кв. м, там живе 2 967 360 млн жителів, в київській агломерації — 4 071 000, він займає відповідно 7-ме місце. За неофіційними ж даними, населення Києва — 4 млн, а агломерації — 7 млн.

Житлові квартали Києва
Фото з сайту ua.news

Порівнювати міську комунікацію Києва і Варшави просто неможливо. У Варшаві більше вільного місця, менше людей і розвинена, сучасна транспортна інфраструктура. Столиця Польщі має широко розгалужену систему автобусів, трамваїв, електричок (SKM), якою керує Управління міського транспорту (ZTM). Їхнє курсування розплановано до хвилини, маршрути поділені на буденні, вихідного дня, нічні. Кожен пасажир може онлайн або на електронному табло зупинки побачити актуальний рух транспорту. Велика кількість автобусів і трамваїв не дає скупчуватися пасажиром та забезпечує їхній комфорт (за київськими мірками транспорт їздить майже порожній), тому люди радо обирають саме громадський транспорт.

У Києві такої єдиної системи немає, велику частину автопарку складають «маршрутки» — невеликі автобусики на 20-40 місць, які не є комунальним транспортом і належать різним невеликим підприємствам. Хоча є в місті і муніципальний транспорт: автобуси, тролейбуси і трамваї, якими опікується комунальне підприємство «Київпастранс», а також електричка, якою керує державна «Укрзалізниця».

Трамвайні маршрути останніми десятиліттями скорочувалися, так зокрема у 2004 році були демонтовані трамвайні шляхи на мості Патона, одному з мостів, що з'єднує лівий та правий берег Києва. Маршрутки часто дуже зно-

шені, і якщо київські ще «більш-менш», то у приміських дим з вихлопної труби, сморід, скрегіт, відвалене колесо під час їзди чи дірка у підлозі — це поширені речі.

Складіть докупи тисняву у маршрутках, відсутність кондиціонерів, нічних маршрутів, стояння разом з усіма в довжелезних корках — і ви отримаєте відповідь, чому кияни надають перевагу автівам і не поспішають пересідати у громадський транспорт, створюючи ще більші затори на дорогах міста. І так роками по колу, все тугіше затягуючи вузол... чи то зашморг.

А все може бути інакше

Один з обласних центрів України — Вінниця стала прикладом сучасних урбаністичних рішень (звичайних для Європи, проте незвичайних для України). Майже весь транспорт там комунальний, приватні маршрутки складають лише 10% автопарку і не дублюють основні схеми міської комунікації. У 2006 році місту безкоштовно передав свої трамваї Цюрих (Швейцарія), також там є чеські трамваї та власні вінницькі, що випускає комунальне підприємство «Вінницька транспортна компанія». Муніципальний транспорт дотується з міського бюджету, проїз-

ний білет коштує менше його реальної вартості. Локальна транспортна реформа почалася в часи, коли мером міста був Володимир Гройсман (який потім став прем'єр-міністром в уряді п'ятого президента Петра Порошенка), і продовжується завдяки комплексним зусиллям активістів та влади міста. Багато чого вдалося досягти у співпраці із західними партнерами. Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ) у 2019 році профінансувало розробку Транспортної моделі Вінниці, а швейцарський урбаніст Урс Томанн у 2014 році розробив Комплексну стратегію міського транспорту та просторового розвитку міста.

Працює у місті і муніципальний велопрокат. До речі, у Варшаві під час карантину міські велосипеди загального користування вилетіли з вулиць міста, щоб не наразити людей на небезпеку, а у Вінниці користування муніципальними велосипедами зросло у 5 разів, бо громадський транспорт не був доступний. Цей велопрокат (5 станцій, 120 велосипедів) запустили завдяки швейцарському гранту.

Очевидно, що розробка стратегій та впровадження комплексних змін таких великих конструкцій як транспортна система міста не може відбутися без допомоги, зокрема фінансової. Варшаві допомагав Євросоюз. Хто допоможе Києву? ■

Тетяна ДАНЮЧЕНКО

Допомога українцям в Україні, що опинилися у скрутному становищі

«Допомагаємо одне одному»

Продовження з 1 сторінки

83-річна Анна Лоневська також відчуває, що нею опікується не лише родина, але й українська громада.

— У мене є діти та онуки, вони дуже дбають про мене — під час пандемії роблять покупки, аби я не виходила з хати. Однак в останні дві неділі я вже брала участь у богослужіннях (ця розмова також відбулася 15 травня — ред.). Попри те, що мені нічого не бракує, приємно, коли телефонують також члени нашої громади і питають, як я почуваюся. Людина тоді відчуває зв'язок зі спільнотою, — пояснює пані Анна.

— На щастя, у нас вистачає і волонтерів, і людей, які хочуть допомагати фінансово. Єдине, чого часом бракує, — це сил, оскільки бувають дні, коли людина просто втомлена. Однак ми не втрачаємо оптимізму й віримо, що пандемія скоро закінчиться, — каже Іван Сирник.

Хтось втратив роботу, хтось важко хворіє, є люди, яким немає чим платити за помешкання. У такій ситуації Об'єднання тісно співпрацює з польською філією організації «Caritas», яка надає фінансову допомогу. А українська громада підтримує людей хоча б харчами чи одягом.

— Під час пандемії кількість звернень до «Caritas» різко зросла, — каже Тарас Омелянський. Він походить з України, в організації займається проектом «Безпечна гавань», який реалізують на території Західнопоморського воєводства від 1 вересня 2018 року до кінця серпня цього року.

Наразі у «Caritas» вже надали допомогу понад 4,5 тисячам людей. Більшість із тих, хто звертається до організації, — це українці. Сама програма спрямована на допомогу громадянам третіх країн, тобто тих, що не є членами Європейського Союзу, а також особам без громадянства та людям із невизначеним громадянством.

— Насамперед ми надаємо інформаційну підтримку: надаємо, як вирішити питання, пов'язані з побутом, легалізацією перебування чи загалом проживання у Польщі. Крім цього, у «Caritas» люди можуть також отримати безкоштовну допомогу адвоката та психолога. Натомість у рамках матеріальної підтримки ми можемо надати до 150 злотих на місяць на закупівлю ліків та оплату медичних послуг. Також можливе одноразове фінансування витрат на помешкання — до 2 тисяч злотих на родину, — розповідає Тарас Омелянський. Саме такою допомогою користується зараз одна сім'я з України, якою опікується Щецінський відділ Об'єднання українців у Польщі. Один із членів цієї

родини захворів, тому вони опинилися у скрутному фінансовому становищі.

Тарас Омелянський каже: працюючи в «Caritas», він усвідомив, що багато українців, які приходять до організації, не знають, як функціонує польська держава — система медичної допомоги, соціального забезпечення, як можна отримати пенсію чи підписати трудовий договір. У Тараса з'явилася ідея — спільно з Об'єднанням українців у Польщі проводити семінари, на яких можна було би надавати цю інформацію, аби українці з перших днів перебування у Польщі були захищені. На перший семінар, який відбувся в Осередку української культури, прийшло понад 100 людей. Він тривав близько 5 годин, оскільки в учасників було багато запитань. На один із наступних заходів Іван Сирник запросив польського адвоката Пшемислава Ліса-Маркевича, який роз'яснив юридичні питання легалізації перебування чи трудових суперечок. Коли почалася пандемія, зустрічі перенесли до інтернету: Тарас Омелянський координує групу «Допомога мігрантам» у фейсбуці. Усі консультації проводяться безкоштовно.

Українці у Щеціні не залишають на самоті також родини в Україні, яким рідніше допомагали.

— Голова однієї такої сім'ї, батько, опинився в лікарні з інсультом. До цього саме він був годувальником для дружини і чотирьох дітей. Зараз, під час пандемії, їм бракує грошей не лише на продукти, а й на ліки. Тому я зв'язався з волонтерами в Україні, з якими ми співпрацювали раніше. Разом ми придбали для цієї родини борошно, цукор, олію, макарони, м'ясо та інші продукти — загалом понад 100 кг харчів. Зараз надсилаємо їм постільну білизну та одяг, — розповідає Іван Сирник.

Окрім цього, щеціняни і далі допомагають військовим, які перебувають у зоні бойових дій на Донбасі. Зараз українці збирають гроші на купівлю пульсоксиметрів, які необхідні у машинах швидкої допомоги. Також збираються закупити пов'язки, декомпресійні голки, бинди із засобом для зупинки кровотечі «Celox». Адже, як каже Іван Сирник, важливо не забувати, що, попри пандемію, війна в Україні триває. Кожен, хто хоче приєднатися до акції «Разом допоможемо Україні», може пожертвувати кошти за такими реквізитами:

20 1090 1492 0000 0001 4312 2731
Związek Ukraińców w Polsce
Oddział w Szczecinie
ul. Mickiewicza, 45 70-385 Szczecin

Анна ВІННИЦЬКА
Фото з архіву Івана Сирника

Никифор — тот, што несе перемогу

(до 125 річниці од дня народжыня)

Закінчення з попереднього номера →

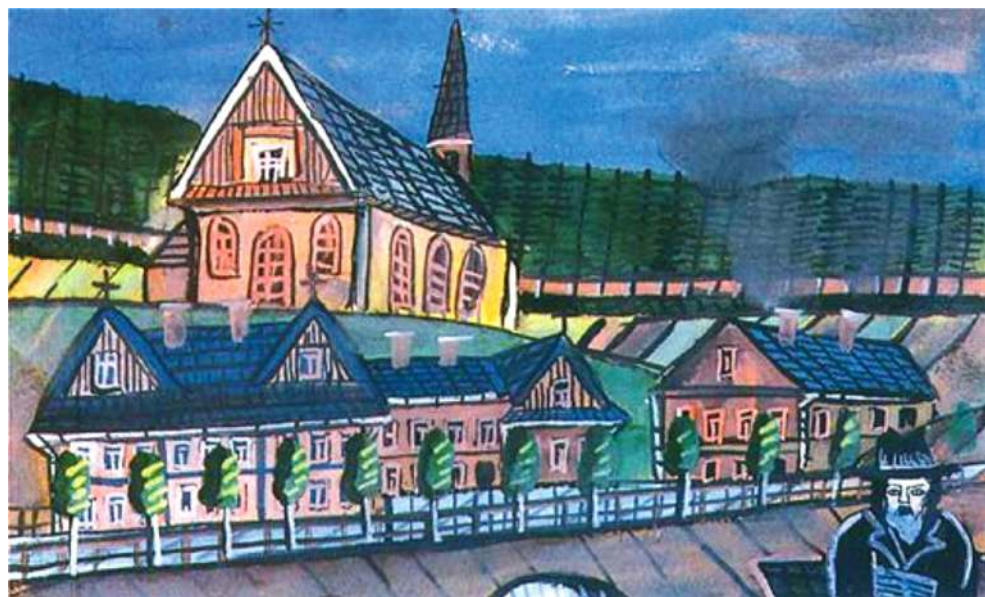
Другий раз жебраком

Никифорови не вільно як давнійше, малювати на прибульварнім мурку, де роками «стояло» його ательє. Не може перейти через дептак, котрий стоїт «за шлябаном». Там на лежаках одпочывають німецькы воякы. Мусит втікати перед Німцями — они не люблять жебраків. Хто гнеска купит од него образок? Хто замінит за булку? Криниця стала німецьком.

Вандрує по околичных селах. Тепер Тилич, Мушынка, Мохначка і близкій серцю Поворозник стають одкрытым його домом. Там стрічат жычливых люди. Вшиткы знають криницкого маляра-дивака, котрий за булку з маслом платит образком. Никифор любить тепле молоко. Коли дадут ся му наптити, дарує образок. Люде найчастійше мечут го до пеца. Никифор о тім знає, повідат так: «Тоту ікону даю за молоко, але знам, же ты ей спалиш. А коли дым піде комином высоко до неба, то Бог буде чул мою молитву і благодарність, зато же ем на тім світі». Цілу войну ховат ся по селах, жыє серед Лемків, за ідло помагат в газдівстві, але тіж малює сельску архітектуру, пейзажы з церквами і капличками. Малює тіж себе, коли иде дорогою до церкви, позбераний як пан, в гарнітурі і циліндрі на голові. Бо малляр то пан, то артиста — Нетифор-Матейко!

Конец войны, але не конец біды. Чом то выганяють його братів-селян з рідного гнізда? Він нигде не піде! Ту його хыжы, його церкви, його небо...і мають му забрати вшиткы? Не піде! Пішол остатній, по тых, што в Україну, по тых, што на Захід. Погнали далеко над Балтійське море, під Щецін. Пробує взяти в руки фарбкы, папір, намалювати небо і птаха, што летит над спіненом водом. Птах кричыл голосно і вода грозно муркоче. Де сут його горы, де сині лісы і шаховниця весняного поля золочена сонцьом, што в вечерных лозинах купат свої кучери?

Вертає домів — піше. Выганяють наново. Вертає наново. По третім повороті остає. Як ту жыти, коли неє його сусі-

▲ Мушына коло Криниці

▲ Молодий Никифор, 20-ті роки

дів, знакомых ани близких. Зас глядаты свого «ательє», але гнеска недоступне для таких як він. То поліціянт, то псом поженут. Не пасує до нової Криниці.

О там една родина остала, там зайде! І помешкує в Громосяків, Криницкых і тых, яким вдало ся повертати якнайскорше до рідного гнізда.

Славне приходит скоро

Не приходила долго, а може він на ню не чекал, не ждал ей? Бо він хотіл лем малювати, хотіл, жебы малюваны ним образкы купували люде і вішали їх на стінах так як завішує ся ікони, в місци wybranім, найкращым. Як велику радість несли му люде, котры забесідували по-своему. Погідне лице Никифора малювала усмішка — якбы несміла хмарка відкрила сонце. В тот час поживав і повеселів.

Малювати на прибульварнім мурку не было легко. Дош і вітер нищыл роботы, докучала шкільна дітвор, але в такім місци мож было легше продати образкы, і притігати увагу кураціюшів. Заходив до курортных

домів, пенсіонів, кухні, де «купили» його образкы за поживу, за нічліг. На здобытых, як перед войном, картонках паперя малювал свою улюблену Криницю, малювал пансіоны, кухні і світлиці...

Одного разу затримав ся при його ательє-мурку, напротів Новых Мінеральных Лазенок, знавец малярства, урядник з Кракова, Пан Анджей Банах. Нагадувал му Пана Турина. Поміг здобыти урядове «льокум» і приділил урядового опікуна, Маріяна Влосінського, який по професії был курортным плястиком. Таким то чином зачал ся краший час для лемківського Матейка. Тепер Никифор цілыма днями малює. Творит серіями соткы акварель. Працює праві як машина, але то неє штампа, кожда аквареля єдина, инша од решты. Найперше робит ескіз олівцьом, потім по черзі наносит кольоры, а коли еден высохат, кладе наступний. На конец кожен діло обрамує блискучим папірцьом-рамком. Приходит час першых повоенных выставок. Організує їх Пан Банах. Першу 31 styczня 1949 року в Варшаві. Коли идут на Софійську выставку, Никифор нема документів. Нашто му документи? Старчыт, же підпише Никифор-Матейко, а юж вшиткы знають, хто він. Коли перший раз летит самольотом до Булгарії, звьідує опікуна, як юж сут над хмарами: Чом в небі не видно ангелів? Они ту повидны быти! Ангели, як і ціла Біблія, нерозлучно сплітала земне жытя Никифора з небом.

Перемога

Слава, яка лем заіскрила перед войном, пришла 15 квітня 1959 року, а была ньом велика выставка в галереї Діни Верни в Парижі. Потім пришоу Амстердам, де його малюваний світ, родом з карпатской землі, нашол почесне місце побіч образів Ван Гога, Шагаля. Наступні Брюкселя, Леж — там в това-

ристві знаменитого Руссо. Рік 1960 — то выставкы в Музею в Гаїфі, Єрусалимі. Рік пізнійше во Франкфурті, Баден-Баден, Гановері, Базилі. Потім Рим, Відень, Шікаго і Лондон. Пишут про него газеты і книжки. О його праці старають ся музеї цілого світу — од Токіо по Новий Йорк.

Створил десяткы тисячы акварель. Його зображыня конкурують з натуром — поєднують небо зо земльом, а він жыє на границі тых світів. Коли померла його матір (в І Світову войну), матірю для него стала Божа Матір. Душу Никифора виполнят асцетизм, неє она позбавлена болю, як душа кожного Лемка-выгнанця.

З кождого образка выливат ся творча досконалість, східній ритм, назначений іконовым малярством. Як на іконах, люде і пейзажы позбавлены сут тінів. В долині образка все перший план, котрий будує перспективу. Зображыня пульсують толеранційом — побіч церкви, костелы, рускы і латиньскы свьяты, деревяны лемківскы села і західня містечка архітектура. Посеред доріг, які ведуть в гірській пейзаж, Він Никифор — в краваті, капелюху, урядник в гарнітурі иде до церкви, Никифор свьятий, і такой остане в нашій памяті.

Коли в 1968 планувано zorganizувати кийівську выставку Никифора, осінне вікно лікарні для хворых на туберкулозу в Фолюшу, заходит вільгитным опарами гмлы, яка выливат ся з гірського ліса. Никифор рисує остатні образкы і прикладат до мокрої шыбы вікна — прашат ся зо свьятим, які вели го через жытя. Вертає до Криниці остатній раз, на все.

▲ Церква в Астрыбіку, акварель

То не він, але Лемкы дождали ся музею його імени. Діє там постійна выставка його робіт. При вході на дептак стоїт памятник. Сидит, як давно на бульварнім мурку Никифор, малює свої образкы, і як все, товаришыл му Галко — вірний пес-приятель. ■

Володислав ГРАБАН

Репродукції робіт і фотографія — зі збірки Музею Никифора в Криниці-Здрю

Історія

Остання мандрівка святого пілігрима

В цьому нелегкому високосному році виповнюється сота річниця від народження великого гуманіста ХХ століття, папи римського Івана Павла II. Згадаємо його в той час, коли людство перебуває в стані пригніченості й розгубленості, викликаних пандемією коронавірусу, адже Іван Павло II закликав всіх до терпіння, взаємної любові, віри й надії на краще майбутнє для всього людства.

Вперше про Івана Павла II я дізнався під час навчання в університеті: саме тоді (16 жовтня 1978 року) його обрали на престол святого Петра. Велике здивування в мене і моїх товаришів викликав той факт, що 264-м папою обрали не представника Західної Європи, а слов'янина — поляка.

Кароль Юзеф Войтила (саме так звали нового папу) з'явився на світ 18 травня 1920 року в звичайній інтелігентній родині, на півдні Польщі в містечку Вадовицях, поблизу Кракова. З дитинства обділений теплом і ласкою, бо вже у 8 років втратив свою маму, майбутній пастир ріс жвавим і обдарованим хлопчиком. Захоплювався спортом (футбол, лижі), цікавився театром і гуманітарними науками. В душі — поет і філософ, актор і педагог, він міг би проявити себе в різній царині, але обрав саме сан священника. Мені імпонувало, що новий папа почав своє свідоме життя з фізичної праці — як і я, трудився колись в копальні й назвав ці роки «важливішими за університетський курс наук». Свою духовну освіту і діяльність розпочав з Кракова, давньо-го центру польської культури і духовності, там став дияконом, потім в 1946 році — священником, єпископом і нарешті (в 1964 році) — архієпископом краківським. А через три роки вже одягнув червону сутану кардинала.

В багатьох, особливо українських, джерелах з'являлися публікації, що Іван Павло II був наполовину українцем. Натомість польські та радянські медіа не афішували цю версію походження 264-го папи. Але що в цьому поганого? Сам Іван Павло II мав надзвичайно приязне ставлення до України. Відомими є його слова: «...нехай українці пам'ятають, що папа сам, як і вони, є слов'янином і завжди прагне бути разом із своїми братами». Тож, незалежно від етнічного походження, Іван Павло II завжди шукав шляхи, які зближують

людей, долають штучні бар'єри, що нагромаджувалися століттями. В цьому треба брати з нього приклад і полякам, і українцям.

На собі він пізнав, що таке тоталітаризм, бо довелося йому пожити в Польщі і за німецької, і за радянської окупації. В часи, коли Іван Павло II став папою, ситуація в Польщі була надзвичайно тривожною. Країна перебувала в стані глибокої соціально-економічної та політичної кризи, населення обурювалося через погіршення життя, відсутність справжніх прав і свобод. Стали виникати вільні профспілки — прообраз «Солідарності». Всі чекали сценарію «Празької весни» і майбутнього введення радянських танків до Варшави. Іван Павло II звернувся до своїх земляків і всіх мешканців тоталітарних та диктаторських країн: «Не бійтеся! Відчиніть, широко відкрийте двері Ісусові!».

Глава церкви не повинен втручатися в світське життя, але життя мимоволі, як і багатьох його попередників на папському престолі, втягнуло Івана Павла II в політику. «Він був великим політиком, який мав здібності спілкуватися з режимами», — вважає вчений-ватиканіст Маттео Луїджі Наполітано. Невдовзі після обрання папа зустрівся з радянським міністром Андрієм Громиком, потім в 1979 році відвідав Польщу, де провів переговори із генералом Войцехом Ярузельським. Саме завдяки його зусиллям Польща уникнула «чехословацького» розвитку подій. В країні був встановлений тимчасовий «воєнний стан» (1981-1983 рр.), а після початку «перебудови» в СРСР почалися незворотні зміни. Прийшла друга «Весна народів» (1989-1991 рр.), в якій Іван Павло II зіграв позитивну роль, виступаючи за «дотримання принципу свободи з повагою до фундаментальних прав людини». Цим він вигідно відрізнявся від свого далекого попе-

редника Пія IX, який в революційних подіях 1848-1849 років в Європі був на боці монархічних реакційних режимів. Комуністичні режими, встановлені в роки юності Кароля Войтили, остаточно скомпрометували себе. «Було б дуже спрощено стверджувати, — вважав папа Іван Павло II, — що падіння комунізму сталося через Боже провидіння. Комунізм, як система, певним чином розвалився сам. Він рухнувся через свої ж помилки і зловживання...».

У світі та новій Європі, яка творилася на початку 90-х років, Іван Павло II показав себе папою, якого не знала ще історія християнства. Він написав велику кількість праць, відвідав майже всі країни, де була римо-католицька церква, зустрічався з представниками різних вірувань і конфесій.

Надзвичайною скромністю, відсутністю всякої пишності і зайвих церемоній відзначався папа і в особистому житті. Вмів прощати (простив навіть людину, яка хотіла вбити його) і не боявся просити пробачення в інших. За роки перебування на папському престолі він вибачився більше 100 разів — за всі гріхи й злочини, які були здійснені за 2000 років християнської історії. Був людиною доброю і чуйною, бачив недосконалість «матеріалістичної цивілізації» з її бідністю, голодом і стражданнями мільйонів.

Всякі людські мандрівки і в часі, і в просторі колись закінчуються. Однею з останніх в житті Івана Павла II була його подорож в Україну — державу, де церква «дихає двома легенями — східною і західною». Тоді, в червні 2001 року, він був вже тяжко хворим. Ще перед візитом папи до України я не витримав і написав листа, котрого відправив йому через свою подругу, яка жила в Італії, але була громадянкою Польщі. В листі висловив своє захоплення його діяльністю і звернувся із одним проханням. На відповідь не надіявся, бо розумів,

Фото з Вікіпедії

яка велика кількість кореспонденції лине до Ватикану. Спостерігав по телебаченню візити Івана Павла II до Києва і Львова, бачив як він, згорблений, ледве рухається і, спілкуючись із людьми, майже не бачить їх. Відчувалося, що це останні роки його життя. А в листопаді 2001 року несподівано отримав конверт зі штампом «Апостольської нунціатури в Україні». В конверті був бланк Державного секретаріату Ватикану, в якому повідомлялося, що лист «Святійшому Отцеві надійшов до свого призначення», але моє прохання виконати не можуть, «бо йдеться про справу, яка не входить у діїсні й конкретні можливості Святої Столиці». З конверта випала кольорова глянцева фотографія Івана Павла II з його автографом — як розрада за те, що Державний секретаріат не може виконати моє прохання. З того часу пройшло майже 20 років, але цей конверт з листом і фотографією я зберігаю як пам'ять про Людину, якої вже немає на цьому світі.

2 квітня 2005 року Іван Павло II відправився в свою останню мандрівку — у Вічність. Кажуть, що перед смертю він спробував подати знак рукою, немов вітав прочан, котрі зібралися на площі Святого Петра. Що побачив цей чоловік в останні хвилини життя, знає тільки Господь. Але своє призначення на цьому світі — ще раз нагадати людству Його вічні заповіді — він виконав, за що й проголошений святим. ■

Анатолій ШОРОХОВ

Зустріч українців із Польщі з папою римським

У червні 2001 року Іван Павло II приїхав з офіційним візитом до України, де молився у Києві та Львові. Під час цих відвідин виступав український хор «Синтаґма» зі Слупська. Це був єдиний приїзд папи до України, але багато хто мав можливість зустріти Івана Павла II під час його подорожей до інших держав. Українці з Польщі пам'ятають ці події. Деякі його зустрічі з громадою мали історичне значення, як-от візит до Перемишля 1991 року.

До 1946 року кафедральним собором Перемиської єпархії Греко-католицької церкви був нинішній парафіяльний костел святої Терези та монастир кармелітів босих. Коли після 1989 року УГКЦ у Польщі знову стала легальною, її керівництво звернулося з проханням про повернення собору. Іван Павло II, який 2 червня 1991 року приїхав до міста, вирішив передати кармелітську церкву назад греко-католикам. Тоді почалася так звана «окупація» костелу представниками польських середовищ, які не пустили папу до святині. Атмосфера була дуже напруженою. Тоді Іван Павло II вирішив, що римо-католики залишаться у монастирі кармелітів, а греко-католики отримають сусідній єзуїтський костел. Нині ця святиня є кафедральним собором Української греко-католицької церкви у Польщі.

Цікаві спогади має також парох греко-католицької парафії у Гурові-Ілавецькому — отець Іван Лайкіш. Його розповідь опублікована на парафіяльному сайті. У серпні 1991 року в Любліні проходив Конгрес теологів Центрально-Східної Європи, на який делегували отця Івана. З учасниками заходу

захотів зустрітися Іван Павло II. У той час у Ченстохові проходили Світові дні молоді, які він відвідував. Зустріч відбулась у бібліотеці ченстоховського монастиря.

«Папа звернувся до присутніх. Він був дуже зворушений. Відчувалося, що хоче забрати весь біль і страждання від тих, хто ще недавно був за «залізною завісою», та обдарувати їх утішним словом. Попри завантажену програму, він забажав побачитися віч-на-віч із кожним учасником конгресу. Тому і я маю спогади про неповторну зустріч», — згадує парох із Гурова-Ілавецького. «Я назвав своє ім'я і сказав, що служу священником перемиської єпархії, «яку Ви щойно відновили». Він відповів: «Я знаю Перемишль, знаю. Иди, ти там потрібен». Я схилився, щоб поцілувати його руку, а Він мене пригорнув. Це була неповторна мить, зустріч, яка ніколи не забудеться».

Особливі спогади із зустрічі з Іваном Павлом II мають українці з Кракова. У 1997 році вони молилися разом із папою у каплиці перших мучеників Київської Русі — св. Бориса і Гліба, яку спроектував Юрій Новосільський.

Святиня знаходилася при Фонді святого Володимира — хрестителя Київської Русі. Саме Іван Павло II під час своєї першої прощі до Польщі говорив про вшанування хрещення Русі в Києві 988 року, тож ця ініціатива стала можливою також завдяки йому. Невипадково основою Фонду св. Володимира стала нагорода Фонду Івана Павла II, якої удостоївся професор Володимир Мокрий за «суспільну діяльність для польсько-українського примирення й зближення», а також за важливі наукові досягнення, які «вказують на християнське коріння української культури».

З українцями з Варшави папа зустрічався двічі. Уперше — коли відвідав церкву отців василіян на вулиці Медовій. Свій візит 14 червня 1987 року він не анонсував із політичних причин. Папа бачився тоді лише із місцевою очільницею українських сестер служебниць та двома ченцями. Папа привітав їх словами: «Слава Ісусу Христу» та поцілував ікону у церкві. 11 червня 1999 року він зустрівся у святині з греко-католицькими ієрархами та вірянами.

Багато хто з представників української громади їздив до Ватикану. Ми-

хайло Янковський з Варшави зустрівся з папою, коли поїхав до Апостольської столиці зі своєю бабусею. Ось його спогади:

«Мені було 6 років. Бабуся сказала, що ми їдемо до Ватикану на зустріч із папою римським. І ми поїхали. Пішли на літургію, де було багато людей, усі — набагато вищі за мене, а я, шестирічний, низенький, як на свій вік, одягнений у козацькі шаровари та вишиту сорочку, стою з бабусею десь позаду і нічого не бачу. Я відчуваю повне розчарування, адже я навіть вивчив вірш, бабуся Стеся пообіцяла мені, що я їду до папи, що він мене чекає. Моя чудова бабуся була трохи «шаленою», тож раптом вона повертається до одного з чоловіків зі швейцарської гвардії, а мені каже: «Йди!». І я біжу, скільки маю сил. Це все було незадовго після нападу на Івана Павла II, молитва припиняється, мене намагаються зловити, а я посеред цього червоного килиму біжу до папи, хапаюся за сутану, опиняюся в повітрі, бо руки мої вхопилися за одяг папи, а ноги тримають охоронці. Іван Павло II призупиняє літургію — пригадую, як він відсторонив усіх помахом руки — обіймає мене і я розповідаю йому вірш, який пам'ятаю до сьогодні. Я отримав на тій зустрічі вервицю, а фото з неї поширили італійські газети. Пам'ятаю, що ніколи у своєму житті не почувався настільки захищеним». ■

Павло ЛОЗА

коралі

Інспірації та імпровізації

Роксана Вікалюк.
Співачка, композиторка,
аранжувальниця, піаністка,
акторка, есеїстка.

***

Такі ось дні... дивовижні. І я записую у своїй студії вокаліз... не знаю, що з того вийде. Робота йде з нахненням.

Такі ось дні. Я розчавлюю часник до миски з салатом і думаю про жінку в супермаркеті: на підборах, з вечірнім макіяжем, дещо знервовану... «Бубубубу...», – реакція на її щебетання, мабуть чоловіка її.

Дні розкладаються і складаються. Розкладаються знову, нанизуються, в'ються непередбачувано вервицею спогадів. Дитинство...

Родина, друзі... обійми. Рятівним лейтмотивом цих днів. Тепер інтенсивніші, ніж будь-коли. Тепер – на відстань, яку годі описати.

Такі ось дні. Зеленою мармулядою за вікном, зупиненим часом. Запахом ялівця, прозорих на дощі ранньовесняних листочків... Тихі дні. Дуже-дуже тихі. Тиша глибока, м'яка, всеогортаюча. Безмежна. Солотиша, під акомпанемент хору солов'їв... Я думаю про Елю, мою ученицю... справжню турецьку принцесу. Ось спалахнули вогниками чорні вишні. «I miss our lessons... I miss you». «Me, too, Ela»¹.

Запалила. Вигріла. Загортаю щось у фольгу. Дискутую з Ним подумки. Чомусь знову хочу щось Йому довести... дарма, що вже 10 літ, як перемістився до іншого виміру. Аргументи все напливають... Такі ось дні, меандрові.

На столі – ребристий розпис плану дня, кістяком порядку. Фломастер, олівець. Гумка. Кавалок нотного паперу, уривок думки на ньому сріблястим зігзагом... лаптоп і швейна машина. Гей. Я навчилася шити. Такі ось дні... непередбачливі.

Сумовита замріяність погляду Лесі-дитини, уста у напівпосмішці, віночок... Фантазіє²!

У студійній кімнаті – джерело... ідей. Клавішний, колонки, мікрофони... записую щось тягуче. А за вікном вже визеленіли кущі... Обвиваюся коконом звуків, застигаю так на кілька днів. Таких ось днів.

Настає ще один день. Люстро, сонце... у сонці – метелик-сукня, гапті. Переступаю через волокна кокона. Дозріло. Камера, усмішка... «Дорогі мої!», – полилося Слово Лесі через край, через край... залило полотно паперу, вигаптувало густо-стрімко, викотилося поза маргінеси, ожило, забриніло, виповнило ество, обдарувало найчарівнішими тонами... Благословило. Такі. Ось. Дні.

30.04.-10.05.2020, час пандемії, Ґозен (біля Берліна)

- (англ.) «Я скучаю за нашими уроками. Я скучаю за тобою». «Я також скучаю за тобою».
- Леся Українка, «Сонет» з циклу «Сім струн», запис вірша з музикою Р. Вікалюк youtu.be/nWpxADh4kQk

Ілюстрація Терези Проць

МОВНА РУБРИКА

Сім способів для покращення вашої української

Ми любимо співати українські пісні, не уявляємо іншого привітання на День народження, ніж веселе «Многая літа», українською проводяться усі наші культурні події, організовані у Польщі. Мова – це фактор, що об'єднує нашу спільноту. Однак попри щораз більші можливості для її вивчення, рівень української серед представників нацменшини не зростає. Чи може статися, що в майбутньому українська мова матиме лише ритуальний характер? Поки що все до цього прямує. У наших спільнотах вона втрачає свої основні функції – когнітивну і комунікаційну, оскільки дедалі частіше для щоденного спілкування ми використовуємо польську. Чому? Бо значно краще її знаємо. Аби більше користуватися українською, нам треба вийти поза парадигму «рідної мови» лише як ознаки приналежності до кола українців у Польщі. Переорієнтуймо своє сприйняття української мови на можливості, які дає володіння нею на високому рівні. Сприймаймо її як вікно до живої, сучасної, захопливої української культури.

Нижче наводимо сім способів для того, аби вікно цих можливостей було для вас широко відчиненим. Застосовуйте їх у своєму щоденному житті, і з дня на день помічатимете, як ваша українська мова розвивається і стає красивішою.

1) Налаштуйте пристрої та соцмережі на українську. Більшість смартфонів і планшетів мають, серед інших, українську мову інтерфейсу. Встановивши її, ви вивчите нову лексику, що стосується технологій – ці слова українці з Польщі звикли заміняти польськими. Ви знатимете, що «folder» – це «папка», а «konto» – «обліковий запис». Схоже справа виглядає і з соцмережами. Налаштуйте свій фейсбук та інстаграм на українську – і відкриєте для себе фрагмент сучасної мови.

2) Слідкуйте за українськими медіа. Наприклад, за інтернет-виданням та радіостанцією «Радіо Свобода» (www.radiosvoboda.org) та інформаційним порталом «Збруч» (zbruc.eu), де можна почитати також публіцистику відомих сучасних українських інтелектуалів. Завдяки цьому ви не лише будете в курсі подій, а й зможете відчутти себе частиною українського інформаційного простору, що дозволить краще розуміти Україну. До важливих видань, за якими варто слідкувати, належить, звісно, «Наше слово». Не припиняйте його читати.

3) Дивіться українські відео на платформі «Ютуб» (YouTube). Контент українських відеоблогерів – дуже різноманітний. Разом із ним можна заглибитись у цікаві для вас теми, а водночас – покращити свою українську. Більшість відео – короткі, їх можна дивитись у зручний для себе час. Нижче – декілька вартісних пропозицій:

- Популярно-науковий канал «Клятий раціоналіст» (можна вишукати за назвою).
- Канал про мандри блогера і письменника Ореста Зуба.
- Канал «Ісландія» з цікавими програмами на суспільні, культурні і політичні теми. Назва каналу – ISLND TV.
- Канал українського Інституту національної пам'яті. Назва каналу – Ukrainian Institute of National Remembrance.

4) Заглядайте на українські мовні сайти. Це корисне джерело, де можна знайти багато важливої інформації про мову. Серед них вирізняється сторінка «Мова – ДНК нації» (ukr-mova.in.ua), на якій веселі Лепетунки у цікавій формі пояснюють, як правильно вживати деякі слова, звертають увагу на популярні мовні помилки. Тут можна знайти корисні вправи з української мови, а також – короткі мультики для дітей. Іншим ресурсом, яким варто користуватися, є офіційний сайт української мови (webpen.com.ua/index.html). Там є багато теоретичної інформації з правопису та лексики. Можна також перевіряти свій рівень знань і виконувати мовні вправи.

5) Читайте українською. Цей спосіб для покращення рівня володіння мовою, мабуть, усі знають зі школи. Важко сперечатися з тим, що прочитані нами книги, особливо сучасні та якісні, мають великий вплив на те, як (і про що) ми говоримо. Сучасна художня

українська література або переклади іноземних авторів не завжди доступні в Польщі у друкованому вигляді, але є декілька ресурсів із книгами українською мовою в електронному варіанті – наприклад, книгарня Yakaboo (www.yakaboo.ua), видавництво «Наш формат» (nashformat.ua) та Видавництво Старого Лева (starylev.com.ua). Розрахуватися на сайтах можна онлайн за допомогою банківської картки, і вже за декілька хвилин ви матимете на своєму електронному пристрої бажану книгу.

▲ Лепетунки – симпатичні герої, що пояснюють мовні нюанси на сайті «Мова – ДНК нації»

6) Слухайте українські аудіокнижки. Велика користь цього варіанту – те, що ви одночасно вивчаєте правильну вимову слів, зокрема наголосів. Слухаючи твори української літератури, які щораз частіше доступні також в аудіоформаті, можна працювати над знаннями мови і культури навіть тоді, коли читати книжки немає змоги. Наприклад, за кермом у машині чи під час прогулянки. Якісні аудіозаписи українських книг можна знайти на сайті «Слухай» (sluhay.com.ua), «Аудіокнижки українською» (4read.org), на ютуб-каналі «Аудіокнижка.UA» або в додатку «Абук», який можна завантажити на смартфон. Є на цих ресурсах також казки для дітей.

7) Говоріть українською настільки часто, наскільки це можливо, тобто розмовляйте нею з усіма, хто розуміє цю мову. Якщо ви звикли спілкуватися зі своїм українським оточенням польською, переходити на іншу мову може бути незвично, але тільки на початку. Не переймайтеся також іронічними посмішками, коли хтось звертатиме увагу на «суто українські» слова, що ввійшли у ваш лексикон. Якщо деякі люди хочуть і далі вживати полонізми або архаїзми з початку XX століття – це їхній вибір. А ви не зобов'язані брати з них приклад.

Активно спілкуйтеся з українцями з України. Більшість представників нацменшини відчують у такій ситуації трохи кумедну «мобілізацію» – стараються гарно вимовляти слова і правильно добирати лексику. Це дуже корисно для мови, і, чим частіше ви будете так спілкуватися, тим кращою буде ваша українська. Варто також пам'ятати про те, щоб не замінити полонізми в українській на русизми.

«Не майте гніву до моїх порад і не лінуйтеся доглядати свій сад» (М. Рильський). ■

Олена БОДНАР

ЮВІЛЕЙ

Історія української лікарки у Польщі Лідії Колянчук

Лікарський професіоналізм, лемківський колорит та активна польсько-українська діяльність – це все про Лідію Колянчук. Наша сучасниця 27 травня відзначає своє 80-ліття.

Анна-Лідія народилася у 1940 році в домі Євусяків. Від батька Василя успадкувала кмітливість, а від матері Анни з дому Трембачів – альтруїзм та вроду. У її рідному селі Лосе, яке, за спогадами Василя Мадзеляна, мало славу найбагатшого на Лемківщині, розвивався нафтопродуктовий промисел: виробляли передусім мастильні матеріали для догляду за основним тодішнім транспортом. «Мазі, мазі», – вигукували лосяни під час торговельних подорожей від Сілезії аж до Дніпра. Про таку корпоративну діяльність чоловіків села – мазярів, а отже, й основу роботу в родині пані Лідії, добре написав поет та дописувач «Нашого слова» Яків Дудра: «Їхат, їхат віз за возом, / Тай лем мости дуднят, / Бо лосяне од двох віків / Ся тим гандльом труднят».

Її дитинство – це карткові ігри з малянками Никифора Дровняка, а також – перше знайомство з творчістю Богдана-Ігоря Антонича, що стало початком захоплення поезією. Цю ідилію порушила II Світова війна, а остаточний край їй поклало вивезення місцевих східнообридців у 1945-1946 роках до Радянського Союзу, а в 1947 році – на західні землі комуністичної Польщі в рамках акції «Вісла». Так, уся родина Євусяків опинилася над Вартою, а родичі по маминій лінії – в Україні.

Далі у вигнанні пані Лідія жила у різних місцях: спершу в Серадзі, потім здобувала медичну освіту в Познані та Вроцлаві, працювала лікаркою в Лодзі, а офтальмологічну спеціалізацію отримала в місті, що стало їй рідним – Здунський Воли. Саме там спочивають її батьки та всі троє братів – Володимир, Євген і Василь. Пані Лідія мешкала і в інших містах, а осіла зрештою в Перемишлі, де у 1990-х роках зайнялася приватною лікарською практикою.

Утім, Лідія Колянчук також зуміла повернутися у рідне Лосе. За десять років їй вдалося відстояти у держави

Фото з архіву «Нашого слова»

право власності на батьківський дім, вхід до якого нині прикрашає пам'ятна таблиця з присвятою найріднішим – «творцям нашого небесного раю».

Післявоєнна депортація значно ускладнила життя української спільноти, адже вона була розпорошена по всій країні. Але подальше гуртування за професійним інтересом – вчителів, лікарів, правників, істориків – стало важливим для розвитку національної меншини. Як вказує професор Микола Зимомря, пані Лідія розпочала громадську діяльність, займаючись так званими школами здоров'я для українських осередків, а згодом разом із чоловіком Олександром розвивала контакти серед українських медичних фахівців. У 1987 році вона долучилася до проведення лікарських наукових семінарів у Щеціні, які передували заснуванню Українського лікарського товариства в Польщі (УЛТП) 28 квітня 1990 року. Пані Лідія стояла біля витоків цієї організації, що інтегрувалася також до світових струк-

тур, її відразу обрали заступницею голови, згодом – секретарем управи, а в 1998 році – головою УЛТП.

У товаристві пані Лідія допомагала випускникам – дітям із українського середовища, особливо із малозабезпечених родин – здобути освіту в Україні. Йшлося, зокрема, про розширення лікарської громади Польщі: аби молодь перейняла естафету у старшого покоління, оволодівши українською медичною термінологією, якої не знали члени-засновники товариства. «Усі ми розмовляємо говірками з Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя, а у професійних зустрічах переходимо на польську мову», – пояснювала пані Лідія Дмитрові Павличку, коли той був українським послом у Польщі.

У 2006 році пані Колянчук прозвітувала: з 1993 року до Львова вступили 80 абітурієнтів. 11 з них отримали українські лікарські дипломи, а більшість поверталася після кількох курсів, аби завершити навчання у польських університетах.

Ще одним напрямом діяльності Лідії Колянчук було меценатство: окрім надання професійної допомоги «pro bono» (з лат. «для суспільного блага», безкоштовно – ред.), вона усе життя фінансово підтримує різні національні, культурно-мистецькі та освітянські проекти, релігійні заходи.

Енциклопедія сучасної України ще приписує пані Лідії спонсорську участь у виданні праць чоловіка – доктора Олександра Колянчука. Нещодавно письменник та телеведучий Олег Криштопа в інтерв'ю газеті «День» розказав про нього як про людину, яка «фактично знебуття повернула історію еміграції УНР (...) таборів інтернування у Польщі (...) всі ці могили за часів Польської Народної Республіки». Чи усе те, що за службу на шану в діяльності історика, стало б повною мірою можливим без вірної супутниці всіх починань? Мова

йде перш за все про моральну підтримку та спільну справу подружжя.

Слід зазначити, що турбота про місця українських поховань є важливою рисою нашої спільноти у Польщі. У 19 номері газети «Наш лемко» за 1936 рік П.Жебис, звертаючи увагу на те, що горлицькі москофіли занедбали місця російських військових поховань у селі Лосе, провів таку паралель: «Чи так шанують своїх героїв? Українські воєнні могили – це Пантеон, святиня слави українського народу. Бо кожний культурний народ такі могили найбільше святить (...) лише наші руські відвертаються спиною до могил».

Доглядом за місцями пам'яті займався також Українське лікарське товариство під керівництвом Лідії Колянчук. Наприклад, долучившись до фінансування спорудження надмогильного пам'ятника лікареві Української повстанської армії Павлові Ключнику (позивний «Сірко»), похованому разом із двома стрільцями у селі Грушовичі, а також – лікарю Української галицької армії, першому українському окулісту Галичини Михайлові Косу, похованому в Перемишлі.

Пані Лідія не полишає громадської активності: у своєму будинку в Лосе хоче зробити лемківський культурний осередок, готується до відзначень 30-річчя УЛТП, докладається до збереження нашої історичної пам'яті та продовження традицій.

Якось Олександра Рудавська написала в історичній замітці про українських жінок у медицині таке: «Всіх славних дочок українського народу – лікарів об'єднувала благодійність, висока професійність, незламна громадянська лінія, відданість у служінні своєму народу, боротьба за збереження і розвиток здорової та сильної нації, здатної до побудови незалежної держави». Анна-Лідія Колянчук є яскравим цього прикладом, який має знайти нових послідовниць.

Найближчою з таких для Лідії Василівни стала внучка Роксана, яка поповнила ряди людей у білих халатах – наших супергероїв сьогодення. ■

Андрій ЯКУБУВ-ТРЕМБАЧ

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Історія Українського товариства на сторінках його нової хроніки

У календарі на 2020 рік знайдемо кілька цікавих пам'ятних дат у контексті історії Польщі та України. Наприклад, серпневі 100 роковини Варшавської битви, яка зупинила більшовицьку навалу та вберегла Європу від «Великого брата», що сидів (і тоді, й зараз) у московському Кремлі. Важливою складовою цієї битви є участь союзних з Польщею військ Української Народної Республіки, які під командуванням генерала Марка Безручка під Замостям захистили від Червоної армії південний фланг фронту.

Про історичні роковини повідомляють нацменшинні або близькі їм видання. Так, найновіший випуск часопису Об'єднання лемків «Ватра» (№ 2 за весну 2020 року) розповідає про 20-річний ювілей церкви у селі Поляни, що неподалік Криниць. Щомісячне видання Української греко-католицької церкви у Польщі «Благовіст» (№ 4-5 від квітень-травень 2020 року) сповіщає про 100-й ювілей від дня народження папи римського Івана Павла II. Натомість у польськомовному часописі «Przegląd Prawosławny» («Православний огляд») надрукована стаття Євгена Чиквіна про 75-ті роковини закінчення II Світової війни. Автор пише про Боже провидіння, яке допомогло перемогти у цій війні, та наводить підтвердження теорії

про те, що росіяни не мають права приписувати собі одноосібну перемогу над фашизмом. Так, Євген Чиквін розповідає про білорусів у лавах переможців. Ми ж зі свого боку на сторінках «Нашого слова» неодноразово наголошували, що українці і в рядах польської армії, і серед воїнів Антигітлерівської коаліції билися на всіх фронтах II Світової війни. Тут варто також нагадати – ще однією стороною в цьому глобальному конфлікті була Українська повстанська армія.

Однак, окрім глобальних справ, варто згадати і про менші, «локальні» ювілеї – наприклад, 20-річчя створення Українського товариства (УТ) в Любліні. Щоправда, точно дата його появи – 1999 рік, однак лише зараз вийшло друком ошатне ілюстроване видання, присвячене його діяльності. Про кредо організації її очільник Григорій Купріянович згадує в останньому абзаці книги «Українське товариство (1999 – 2019): 20 років для збереження пам'яті та рідної традиції»: «Своєю діяльністю товариство показувало також, що можна перебувати у своїй культурі, мові, традиції, живучи серед іншої панівної культури і традиції. Засвідчувало, що, перебуваючи серед людей іншої національності, невелика меншина може залишатися собою і зберігати пам'ять та рідну традицію».

Для молодих читачів «Нашого слова» варто нагадати історію створення Українського товариства. Воно не виникло з нічого: у Кліщелях, Володаві, Холмі та Любліні раніше працювали ланки Українського суспільно-культурного товариства та Об'єднання українців у Польщі. Ось як про це розповідають автори книги: «Восени 1998 року українську православну громаду міста шокувала вістка про осквернення православної цвинтарної церкви Жінок-мироносиць та могили сотника Миколи Лютого-Лютенка (...). Ця наруга над могилою одного з воїнів УНР спонукала місцевих українців шукати нові можливості для забезпечення системного догляду і відновлення люблінських могил українських солдатів». Збори, учасники яких заснували Товариство догляду за могилами українських вояків у Любліні – а саме така була його перша назва – відбулися 14 березня 1999 року.

Варто згадати також про те, що центральною постаттю 20-річної історії організації є українська громада Холмщини та Підляшшя, а передусім – доктор Григорій Купріянович та люблінсько-холмський православний владика Авель. Вони є «добримі духами», що фігурують чи не в усіх описаних у книзі подіях.

Наголошу також, що українці, які проживають поблизу східних кордонів

Польщі, не відмежовуються від тих, що живуть в інших регіонах країни. Вони запрошували до себе художні колективи із Перемишля, «Думку» з ліцею в Гурові-Ілавецькому та чоловічий хор Об'єднання «Журавлі».

Відтак організація, яка спершу мала на меті догляд за українськими могилами у Любліні, почала розширювати свою діяльність. Подальші етапи цього розвитку можна прослідкувати за наступними розділами видання – «Збереження національних традицій» (тут йдеться передусім про святкування Дня соборності, шевченківських свят, Дня незалежності України); «Культурні фестивалі» (на першому місці – «Підляська мозаїка», далі – «Українська бесіда», «Смакування спадщини»). Інший цікавий розділ – «Культурологічні поїздки»: маршрути холмщини природно проходять через сусідню Волинь, однак не забувають вони і про Лемківщину та рідне Підляшшя. Роковини «Біженства» 1915 року (масової евакуації місцевого населення перед наступом австро-угорських і німецьких військ – ред.) відзначили у формі мотопробігу (мотоциклістів та байкерів): його учасники вирушили шляхом, яким ішли біженці. На завершення у книзі надруковані уривки зі статуту Українського товариства. ■

Ігор ЩЕРБА

